

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Jindra Lavrenčíková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Jugoslávští Židé a nacistické Německo v roce 1933

Jindra Lavrenčíková

Bakalářská práce

2020

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na mou práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnici Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 9.3. 2020

Jindra Lavrenčíková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala svému partnerovi a nejbližším přátelům za morální pomoc a zázemí, které mi poskytovali. Mamince, která mi ukázala cestu a cíle do života. Největší slova díky ovšem patří vedoucímu mé práce, doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph.D. Nabízel mi pomocnou ruku v průběhu celého tvůrčího procesu, měl se mnou velikou trpělivost, vždy mě dokázal nasměrovat správným směrem a naučil mě lásce k historii.

ANOTACE

Cílem této práce je popis vývoje židovské komunity od počátku až do r. 1933, a také zmapování otázky vývoje vztahů Jugoslávie k novému hitlerovskému režimu v Německu. Struktura je sestavena v historické posloupnosti a reflektuje významné události vývoje židovské historie.

KLÍČOVÁ SLOVA

židé, Jugoslávie, Chorvatsko, nacisté, Německo, Evropa, 1933, judaismus, 20. století

TITLE

Jews in Yugoslavia and Nazi-Germany in 1933

ANNOTATION

The aim of this work was to describe the development of the Jewish community from the beginning until 1933, and also to map the question of the Yugoslavia's relations with the new Hitler's regime in Germany. The work is compiled in a historical sequence and reflects important events in the development of Jewish history.

KEYWORDS

Jews, Yugoslavia, Croatia, Nazi, Germany, Europe, 1933, Judaism, 20th century

Obsah

0. Úvod.....	1
1. Od židovských počátků do meziválečného období v Evropě	3
1.1. Doba biblická.....	3
1.2 Od doby talmudické k novodobému evropskému chasidismu.....	5
1.3 Od 19. století do 1. světové války	6
1.4 První světová válka	9
1.5 Meziválečné období (1918-1939)	10
2.1 Vznik Království SHS a mozaika let dvacátých	14
2.2 Od diktatury k Chorvatské bánovině	16
2.3 Zahraniční politika meziválečné Jugoslávie	17
2.4 Vývoj jugoslávského hospodářství v letech 1918-1939.....	19
3. Rok 1933 pohledem chorvatského listu Židov	22
3.1 Leden-březen 1933.....	22
3.1.1 Leden 1933.....	22
3.1.2 Únor 1933	25
3.1.3 Březen 1933	28
3.2 Duben-červen 1933	30
3.2.1 Duben 1933.....	30
3.2.2 Květen 1933	32
3.2.3 Červen 1933	34
3.3 Červenec-září 1933	35
3.3.1 Červenec 1933	35
3.3.2 Srpen 1933	36
3.3.3 Září 1933.....	38
3.4 Říjen-prosinec 1933.....	40
3.4.1 Říjen 1933.....	40
3.4.2 Listopad 1933.....	45
3.4.3 Prosinec 1933.....	46
4. Závěr	50
5. Seznam literatury	52
Literatura.....	52
Novinové zdroje, tištěné periodikum	53
Internetové zdroje	53

0. Úvod

Tato práce přináší souhrnný vývoj židovské komunity od jejího počátku do roku 1933. Zaměřuje se na oblast Jugoslávie a jejích vztahů s Německem, zvláště pak na společenské změny, které nastaly po nástupu německého kancléře Adolfa Hitlera k moci. Mým cílem bylo přinést nový náhled na zkoumané období roku 1933 a uvést dosud neznámá fakta, případně doplnit ta, která se již objevila v literatuře a ostatních periodikách.

Když v dnešní společnosti zazní slovo „Žid“, spousta z nás si vybaví také slova jako „válka“, „holokaust“, „koncentrační tábor“, „Hitler“ a mnohá další. Dokážeme si však vybavit zcela konkrétní činy, souvislosti nebo významné osobnosti? Židé nebyli jen postavami z Bible nebo osobami se žlutou hvězdou na klopě kabátu. Svými činy měnili světovou historii. Bojovali na válečných frontách, významně přispívali vědě, vzdělanosti i kultuře, získávali Nobelovy ceny nebo se prostě jen podíleli na každodenním životě tak, jako naši rodiče, prarodiče a mnoho generací před nimi. Ježíš Kristus, Albert Einstein, Franz Kafka, Sigmund Freud, Jiří Voskovec, Madelaine Allbrigt, Steven Spielberg. Několik málo jmen, pod kterými si lze představit zcela konkrétní tváře.

První zmínky o dějinách židovského národa lze najít již ve starověku kolem r. 2000 př. n. l. Po mnoho následujících let putovali světem, vedení svými králi a čelními představiteli a vírou. Dokázali odolávat Římanům, inkvizici i Adolfovi Hitlerovi. Dokážeme si vůbec představit, co bylo oním hnacím motorem, který je provedl skrze všechna historická úskalí? Byl to pocit sounáležitosti, smysl pro spravedlnost, víra v Boha, touha po vlastní domovině?

Král David si kolem r. 1000 př. n. l. zvolil za hlavní město Jeruzalém, Alexandr Makedonský ve 4. stol. př. n. l. osvobodil Judeu od perské nadvlády, muslimská část Španělska poskytla židům v 10 stol. n. l. území, na kterém se mohli rozvíjet. Pak ovšem přišlo 13. století a s ním i opětovné zhoršování životních podmínek.

V r. 1492 byli Židé, s přispěním katolických panovníků Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, ze Španělska vyhnáni a nuceni si tak opět hledat novou domovinu.

V 16. století, konkrétně roku 1516, lze také v Benátkách dohledat první cíleně vytvořené ghetto a speciální značky, které měly za účel segregovat Židy od ostatních občanů. Na přelomu 18. a 19. století padl feudální systém, nastoupil kapitalismus a spolu s ním tzv. *haskala* (židovské osvícenství). Vztahy židovského a nežidovského obyvatelstva se nakrátko zlepšily, ovšem pouze do přibližně 2. poloviny 19. století. Veřejné výbuchy protižidovského násilí v tomto období předznamenaly budoucí vývoj, který Židy čekal ve století dvacátém.

Tato práce je rozdělena do tří kapitol. První z nich se věnuje období od prvních zmínek o židovské existenci až po rok 1939. Druhá se zaměřuje na vývoj meziválečné Jugoslávie a třetí a zároveň poslední reflektuje rok přelomový rok 1933 pohledem chorvatských novin *Židov*.

1. Od židovských počátků do meziválečného období v Evropě

1.1. Doba biblická

První zmínky o dějinách židovského národa můžeme najít již v období starověku, především na území tehdejšího Izraele. Kolem roku 2000 př. n. l. se zde usídlili semitští Kenanejci a z egejsko-řecké oblasti sem přišli nesemitští Pelištejci (Filištíni). Území Kenaán tedy dostalo název podle svého hlavního obyvatelstva a bylo členěno na několik menších městských států, nacházejících se vesměs pod egyptským vlivem.

Přibližně v roce 1250 př. n. l. pronikly na území Kenaánu izraelské (hebrejské) kmeny. Za hlavní písemný pramen, zmiňující jejich existenci, je označována *Bible* (hebrejsky *Tanach*). Nejstarší biblické texty zvané *Pět knih Mojžíšových* (hebrejsky *Tóra*, řecko-latinsky *Pentateuch*) nás pro změnu informují o osudech těchto kmenů před obsazením Kenaánu, především však *První kniha Mojžíšova* (*Genesis*, hebrejsky *Berešit*). *Berešit* popisuje stvoření světa a život patriarchů Abraháma, Izáka, Josefa a Jáкова. Jákovovo přízvisko „Izrael“ pak dalo název celému společenství.

Někteří Izraelci se usadili v Egyptě, kde se také později dostali do otrockého postavení. Ke svobodě byli vyvedeni Mojžíšem, zakladatelem židovského náboženství judaismu.¹ Přibližně v letech 1290-1224 př. n. l. dovedl Izraelity do Země zaslíbené. Při přechodu přes poušť se mu na hoře Sinaj zjevil sám Bůh a předal mu své *Učení* (*Tóru*), desatero přikázání a základy židovské víry.²

---

¹ SADEK, Vladimír, ed. *Židé-dějiny a kultura*. V Praze: Židovské muzeum, 1997. ISBN 80-85608-17-0. s. 5.

² SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?* Brno: Společnost pro odbornou literaturu-Barrister&Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7. s. 41-42.

Kmeny Izraelitů procházely mnoha změnami a válečnými konflikty, což vedlo ke vzniku království.³ Prvním králem se stal Saul, vládnoucí v letech 1020-1000 př. n. l., následován králem Davidem, který panoval mezi roky 1000-960 př. n. l. Ten si za své hlavní město zvolil Jeruzalém. Jeho nástupcem se stal syn Šalomoun, vládnoucí přibližně v letech 960-922 př. n. l.

Ve 4. stol. př. n. l. porazil Alexandr Makedonský Peršany, osvobodil Judeu od jejich nadvlády a Židé s ním uzavřeli spojenectví. Po jeho smrti a rozpadu říše převzali nadvládu nad jednotlivými helénistickými státy Ptolemaiovcí, kteří umožnili Židům vedení náboženské samosprávy. Jejich kultura však byla ohrožována postupnou helénizací země. Násilné tendence vyvrcholily za vlády Antiocha IV. Epifana, když vyvolaly povstání Makabejských⁴. Vládu dynastie Makabejských vystřídali Hasmonejci, díky čemuž se od r. 64 př. n. l. stala Judea římským vazalem.⁵ Za vlády krále Heroda vystoupil v Galileji a Judeji Ježíš z Nazaretu, kazatel víry, vykladač Zákona a ústřední postava křesťanství. Pro neshody s židovským vedením byl vydán římské moci a odsouzen ke smrti ukřižováním. Po jeho smrti se Židé rozdělili na několik nábožensko-politických skupin, např. na saduceje (bohaté) a farizeje (zavrhující královský náboženský vládní systém).⁶

---

³ MARTINCOVÁ, Šárka, ed. *Židé v novodobých dějinách: soubor přednášek na FF UK*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-412-8. s. 269.

⁴ Povstání Makabejských (167-161 př. n. l.). Reakce na násilnou helenizaci Judska. Dostupné z: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=111&new=2209.

⁵ BARNAVI, Eli, ed. *Atlas univerzálních dějin židovského národa: od časů biblických praotců do současnosti*. Ilustroval Michel OPATOWSKI, přeložil Dušan ZBAVITEL. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-013-7. s. 48.

⁶ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložila Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6. s. 112.

1.2 Od doby talmudické k novodobému evropskému chasidismu

Napětí ve společnosti vyvrcholilo protiřímským povstáním r. 66 a následně povstáním Bar Kochby v letech 132-135. Oba pokusy o znovudobytí ztracené svobody selhaly a Židé tak byli nuceni žít po následujících 2000 let bez vlasti, rozptýleni po světě.

Po smrti římského císaře Hadriána roku 138 vzniklo v Galileji nové centrum židovské vzdělanosti. Základem jejich dalšího života se stala *Mišna*⁷ (Ústní zákon), základ *Talmudu*, soupisu rabínských právnických a etických diskuzí.

V 10. století se centrum židovské vzdělanosti přesunulo do vstřícné muslimské části Španělska (Al-Andalus) a mohli tak zde vytvořit velké a bohaté komunity, které daly mimo jiné prostor rozvoji filozofie, vědy a literatury. Toto období až do 13. století můžeme označit jako zlatý věk Sefardů. Za zmínku určitě stojí i rozvoj židovské mystiky, tzv. kabaly. V islámském Španělsku však docházelo v 13.-15. století k postupnému úpadku. V křesťanské části země byla řada Židů z různých důvodů donucena ke konverzi, což mělo za následek vznik vrstvy „nových křesťanů“, tzv. „marranos“. V roce 1478 pak byla zřízena španělská inkvizice, která spolu s neústupností katolických panovníků Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského výrazně přispěla r. 1492 k vyhoštění Židů ze Španělska.

Rozhodující úlohu v pozdějším dějinném vývoji měli tzv. ažkenázští Židé, nacházející se na území Německa. Jejich postavení se výrazně zhoršilo v období 11-13. století během křížáckých výprav.

---

⁷ NEWMAN, Ja'akov, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložil Markéta ZBAVITELOVÁ. Praha: Sefer, 1992. Judaika. ISBN 80-900895-3-4. s. 119.

Situace se ve 13. století díky královské ochraně sice načas uklidnila, museli ovšem odvádět velmi vysoké daně a na základě císařských nebo královských privilegií byly vytvořeny oddělené čtvrti, známé jako ghetta.⁸ První segregovaná židovská čtvrť Ghetto Nuovo vznikla v Benátkách roku 1516. Kromě umístění do ghett byli také nuceni nosit zvláštní znamení (kulaté žluté odznaky a později žluté či červené klobouky). Nemohli vlastnit půdu a živili se obchodnictvím a finančnictvím.

V 16. století se situace opět poněkud uklidnila a centrum židovského života se přesunulo do příznivého Polska. O dvě století později vznikl na Ukrajině a v již zmíněném Polsku novodobý východoevropský chasidismus.⁹

1.3 Od 19. století do 1. světové války

V Evropě na konci 18. a v první polovině 19. století zejména díky Velké francouzské revoluci padl feudální systém a jeho místo postupně zaujal systém kapitalistický. Tato doba s sebou přinesla nové židovské osvícenství (haskalu) a zrovnoprávnění Židů ve společnosti. Vztahy židovského a nežidovského obyvatelstva se značně zlepšily. Byly prosazovány nové židovské školy (ve střední Evropě s německým vyučovacím jazykem).

V následujících desetiletích došlo k velkému rozmachu na poli vědy a kultury, do dějin se nesmazatelně zapsaly např. tyto významné osobnosti: Albert Einstein (matematika a fyzika), Sigmund Freud, Alfred Adler (přírodní vědy, lékařství a psychologie), Henri Bergson, Edmund Husserl (filozofie), Heinrich Heine, Franz

---

⁸ SADEK, Vladimír, ed. *Židé-dějiny a kultura...*, cit. d., s. 19-26.

⁹ NEWMAN, Ja'akov, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z...*, cit. d., s. 53-54.

Kafka, Marcel Proust, Lion Feuchtwanger, Thomas Mann (literatura), Gustav Mahler (hudební skladatel), Amedeo Modigliani, Marc Chagall (výtvarné umění).¹⁰

Židé sice měli vlastní jazyk (jidiš), na počátku 20. století však hovořili jazyky „hostitelských“ národů. Ochota jednotlivých zemí přijmout Židy jako svou součást se značně měnila již od 19. století. V ruské říši byly na denním pořádku výbuchy veřejného násilí, v 80. letech dokonce došlo k řadě pogromů (výrazným škodám na majetku, divokým napadením a vraždám).

V dalších zemích, např. Rakousku-Uhersku a Německu, byli Židé obviňováni z rituálních vražd. V každé zemi byla také stanovena kvóta na počty přijatých Židů na univerzitách a lékařských fakultách.¹¹

Výzva k vytvoření vlastního domova v Palestině poprvé zazněla na prvním sionistickém kongresu v Basileji roku 1897. Vůdčí osobností tohoto se stal novinář a spisovatel Theodor Herzl. Doufal, že se mu podaří přemluvit tureckého sultána, v jehož říši se Palestina nacházela. Rovněž doufal v podporu německého císaře Viléma II.

V roce 1896 vydal Herzl knihu s názvem *Židovský stát*. Publikace mimo jiné vysvětlovala, proč je Palestina vhodným prostorem pro židovský domov. Svou práci na složitých jednáních však osobně nedokončil, onemocněl z vyčerpání a zemřel dne 3. července 1904 ve Vídni.¹²

V roce 1897, tedy v době konání prvního sionistického kongresu, došlo k založení tzv. Bundu – Všeobecného židovského dělnického svazu v Litvě, Polsku a Rusku. Kladl si za cíl udržet Židy ve Východní Evropě. Bund vyvolal ve světě ještě větší ohlas než sionismus sám. Židovský revoluční socialismus ovládal ruské masy i po zastavení činnosti v revolučním roce 1917. Jednou ze zakladatelek byla

---

¹⁰ SADEK, Vladimír, ed. *Židé-dějiny a kultura...*, cit. d., s. 29-30.

¹¹ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století: (ze všech končin světa)*. Přeložil Ivan BROŽ. Praha: Baset, 2003. ISBN 80-86410-32-3. s. 15-25.

¹² JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa...*, cit. d., s. 380-383.

opakovaně zatýkaná a vězněná Rosa Luxemburgová¹³. Po porážce revoluce v r. 1905 obrátil svou pozornost k židovské kulturní otázce a ukončení jejich diskriminace. V Rusku byly r. 1903 poprvé publikovány tzv. *Protokoly sionských mudrců*. Toto dílo o zhoubném působení ruských Židů bylo sepsáno ochrankou cara Nikolaje II. Obviňovalo je z organizace převratu, z čehož měla vzejít zkáza křesťanského světa. Později se prokázalo, že se jednalo o podvrh.¹⁴

R. 1867 došlo k tzv. rakousko-uherskému vyrovnání. V tomto nově vzniklém státním útvaru vědecký i umělecký život jen vzkvétal. Rakouský Žid Alfred Fried založil pacifistickou Německou mírovou ligu a obdržel za to v roce 1911 Nobelovu cenu míru. Ve Vídni také působili již zmínění Sigmund Freud, Alfred Adler, Gustav Mahler a Karl Landsteiner, který za objev krevních skupin r. 1902 obdržel Nobelovu cenu. V roce 1889 se v Braunau am Inn narodil budoucí říšský kancléř Adolf Hitler. Již od svého mládí byl ovlivněn otevřeným antisemitismem vídeňského starosty Karla Luegera.¹⁵

V naší zemi se stal známým soudní proces s Leopoldem Hilsnerem. Byl obviněn z vražd Anežky Hružové a následně Marie Klímové. Kauza prezentovala Židy jako sexuální predátory ohrožující národní morálku.

Leopolda Hilsnera se zastal budoucí prezident Tomáš Garrigue Masaryk, čímž si vysloužil veřejnou nenávist. Za obě vraždy byl Hilsner odsouzen k trestu smrti, po obdržení milosti od císaře Františka Josefa I. byl rozsudek zmírněn na doživotí a po další milosti od Karla I. se v roce 1918 Hilsner dostal definitivně na svobodu. Nikdy však nebyl rehabilitován.¹⁶

---

¹³ STROBACH, Vít. *Židé: národ, rasa, třída: sociální hnutí a "židovská otázka" v českých zemích 1861-1921*. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7422-377-8. s. 207.

¹⁴ SADEK, Vladimír, ed. *Židé-dějiny a kultura...*, cit. d., s. 99.

¹⁵ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 58-59.

¹⁶ STROBACH, Vít. *Židé: národ, rasa, třída...*, cit. d., s. 51-63.

1.4 První světová válka

V prvních měsících války byl založen Americký výbor na pomoc Židům, později přejmenován na Společný americký výbor pro přiděly. Organizace měla sloužit těm, kteří museli narychlo opouštět své domovy.

V Rusku se běžencům dostalo významné pomoci od Společnosti pro rozvoj řemesel a zemědělství ruských Židů a spolupracujících Pracovních výborů. Obě skupiny byly nápomocny při hledání zaměstnání, zajišťování stravy a ubytování.

Spojené státy vyhlásily r. 1917 Německu válku poté, co německé ponorky soustavně potápěly americké obchodní lodě v Atlantiku. Na základě zákona o povinné vojenské službě se překvapivě přihlásilo takové množství Židů, že dosáhli hranice šesti procent všech mužů ve zbrani.

Německý vědec Fritz Haber, přední světový vědec a ředitel berlínského Institutu fyzikální chemie, vyvíjel bojové plyny (chlor a yperit), čehož pak využila německá armáda na západní frontě.

Dr. Chaim Weizmann, původně chemik, který objevil aceton, sehrál jako sionistický vůdce významnou roli v r. 1917 při formulaci Balfourovy deklarace (dokument slibující Židům palestinský domov).

Války se na obou stranách rozděleného evropského kontinentu účastnilo přes 1,5 milionů Židů, z nichž bylo přibližně 140 tisíc zabito.¹⁷

---

¹⁷ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 62-99.

1.5 Meziválečné období (1918-1939)

Období let 1917-1919 se neslo v revolučním duchu. Vše začalo komunistickou revolucí v Rusku a během dvou let ho následovalo Německo, Rakousko a Maďarsko. Pro ruské Židy představoval komunismus nabídku příležitostí a právní rovnosti. 20. března 1917 byl ruskou Prozatímní vládou vydán dekret zrovnoprávňující Židy s ostatními Rusy. Vláda byla po bezmála osmi měsících svržena a uvolnilo se tak místo pro vládu bolševiků, jejichž vůdčí osobností a druhým mužem po Leninovi se stal Lev Trockij. Trockij v listopadu 1917 vedl vojenské povstání a byl také u zrodu Rudé armády. Stavěl se proti eserům ze židovského Bundu i proti sionistům. Přesto se snažil přesvědčit Židy k podpoře bolševiků. Po Leninově smrti se všeobecně očekávalo, že nástupcem bude právě Trockij, ale oproti původním předpokladům se do vedoucí pozice v Sovětském svazu postavil Josif Vissarionovič Stalin¹⁸. Trockij se ocitl v nemilosti a roku byl 1940 zavražděn.

V Německu se do čela revolucionářů postavili Židovka Rosa Luxemburgová a Karl Liebknecht. Tamní povstání však bylo potlačeno a oba zmínění revolucionáři zabiti. Neúspěšné povstání proběhlo i ve Vídni, vedené pražským spisovatelem Egonem Kischem. Rudá revoluce byla ovšem úspěšná v Mnichově. K převzetí moci došlo pouhé čtyři dny před německou kapitulací, tedy 7. listopadu 1918. Po několika „vnitrostranických“ změnách, krátkodobém trvání Bavorské republiky rad a Druhé bavorské sovětské republiky, fungující krátce v roce 1919, byli revolucionáři rychle poraženi.¹⁹

V Maďarsku proběhla revoluce rovněž – v březnu 1919 a vedl ji Žid Béla Kun. V listopadu 1918 zde založil komunistickou stranu. 22. března 1919 byla vyhlášena Maďarská republika rad a Kun se stal jejím diktátorem.

---

¹⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa...*, cit. d., s. 546-547.

¹⁹ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 100-107.

Jeho rudý teror vystřídal bílý, protože do země vstoupila rumunská vojska a mimo jiné zabila tři sta Židů. Béla Kun stihl uprchnout.

Ani v Polsku nevládl klid. Poláci se snažili udržet hranice proti Litevcům, Ukrajincům a Rudé armádě a uvnitř země probíhaly protižidovské pogromy. V některých polských městech dosahoval počet židovských obyvatel dokonce 50-75 %. Židům bylo ústavou uznáno právo na vedení vlastních tradic.

V letech 1919-1920 se konala Versailleská mírová konference. Sionistické cíle zde prezentoval dr. Chaim Weizmann²⁰. Nepožadovali autonomii, ale palestinskou administrativu s mandátem jedné z mocností. Od počátku putovaly do Palestiny davy Židů ze všech možných zemí. Do roku 1939 se jich sem přesunulo celkem přes půl milionu.

Během 8.-9. listopadu 1923 došlo v bavorském Mnichově k tzv. pivnímu puči, neúspěšnému nacistickému pokusu o převzetí moci. Adolf Hitler, čelní představitel nacistické strany NSDAP byl zatčen a uvězněn. Během následného pobytu ve vězení napsal knihu *Mein Kampf* (Můj boj), plnou protižidovských ideologických útoků.²¹

Až do počátku 30. let lze u evropských Židů hovořit o období relativního klidu a vzestupu. V Evropě se v zemích, kde žili, běžně začleňovali do společenského života. Avšak stejně, jako již v židovské historii mnohokrát, se znovu začal objevovat nárůst antisemitských tendencí.

V Rumunsku docházelo k rabování ve školách a synagogách. Židovští studenti se dostali do konfliktu s fašistickou organizací Zelená garda, jejíž členové jim bránili ve vstupu do poslucháren. Rok 1934 přinesl zákaz výkonu profese pro židovské právníky a o čtyři roky později, konkrétně v lednu 1938, přišli rumunští Židé o svá práva, původně garantována zákony o menšinách.

---

²⁰ JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa...*, cit. d., s. 410-414.

²¹ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 108-128.

V Británii působila organizace Britský svaz fašistů. Ten r. 1936 v Londýně na znamení provokace uspořádal pochod do čtvrti East End, která byla z větší části židovská. Židé se semkli do obranných barikád, ale policisté spíše chránili pochodující výtržníky. K protizidovským čistkám docházelo i v Rusku a Španělsku.

13. března 1938 vstoupili do Rakouska němečtí vojáci, vítáni radostným potleskem. Za 24 hodin došlo k tzv. „anšlusu“²² a Adolf Hitler zde zavedl programový teror. Všechny židovské organizace byly uzavřeny, někteří představitelé uvězněni či zavražděni v Dachau. Ze 180 tisíc rakouských Židů se do emigrace dostalo 128 500.²³

Dne 30. září 1938 byla Británií, Francií, Německem a Itálií podepsána tzv. Mnichovská dohoda, která fakticky znamenala zábor pohraničí sudetské oblasti Československa. Hitler tak dosáhl toho, že se Sudety staly součástí Německé říše.²⁴

Polská vláda vydala r. 1938 nařízení, že všichni polští Židé žijící 5 a více let v zahraničí si musí nechat obnovit své cestovní pasy, aby se nestali lidmi „bez státní příslušnosti“. Reakce německé vlády přišla téměř okamžitě. Prohlásila, že všichni bez státní příslušnosti musí do dvou týdnů opustit Německo. Posledním termínem byl 18. říjen 1938. Jeden polský Žid, vyhnaný z Německa, napsal dopis o stávajících událostech svému synovi Heršlu Grynszpanovi do Paříže. Ten se cítil natolik pobouřen, že se odebral na německé vyslanectví a postřelil jednoho z německých diplomatů, který svým zraněním o dva dny později podlehl.

Reakce nacistů na sebe nenechala dlouho čekat. 9. listopadu spustili odvetnou reakci, známou pod názvem Křišťálová noc. Vypalovali synagogy, domy a obchody po celém Německu, Rakousku a v Sudetech.

---

²³ MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. Dějiny států. ISBN 80-7106-125-5. s.284-286.

²⁴ FRIEDLÄNDER, Saul. *Nacistické Německo a Židé, 1933-1945*. Přeložil Petruška ŠUSTROVÁ. Ostrava: Pant, 2017. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-906778-1-4. s. 85.

Židé byli násilím vyvlečeni z domovů a odvezeni do koncentračních táborů.²⁵ Krátce poté zareagovala britská vláda. Rozhodla se přijmout německé židovské děti, které mohly cestovat bez doprovodu rodičů. Akce Kindertransport pomohla přes 9500 dětem za devět měsíců. Děti poté dostaly status „transmigrant“ (stěhovavý emigrant).²⁶

V březnu 1939 vstoupilo německé vojsko do Prahy a Hitler obsadil Čechy a Moravu. Během 24 hodin několik tuctů Židů s výstupními dokumenty a letenkami sehnanými na poslední chvíli odletělo se štěstím do Londýna.

23. srpna 1939 byla uzavřena tajná dohoda, německo-sovětský pakt mezi Hitlerem a Stalinem, což mimo jiné zpečetilo osud tří milionů polských Židů. Pakt Německu umožnil invazi do Polska bez obav z ruské protireakce.

1. září 1939 vyplul člun z Holandska do Anglie. Vezl několik set německých židovských dětí. Bezpečně dopluli na místo určení. Ve stejný den vpadla německá armáda do Polska a fakticky tak začala druhá světová válka.²⁷

---

²⁵ MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa...*, cit. d., s. 280.

²⁶ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 185.

²⁷ GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století...*, cit. d., s. 195.

2. Meziválečná Jugoslávie a její národnostní poměry

2.1 Vznik Království SHS a mozaika let dvacátých

1. prosince 1918 bylo v Bělehradě za účasti prince regenta Alexandra Karadjordjeviće oficiálně vyhlášeno Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (Království SHS). Konec první světové války tak přinesl jihoslovanským národům státní samostatnost.²⁸

Došlo k několika zásadním územním změnám. Nově vznikající jihoslovanský stát se chtěl sjednotit v rámci všech jižních Slovanů, ovšem bez Bulharska, které v 1. světové válce bojovalo na straně poražených Ústředních mocností. Rumuni plánovali připojení Sedmihradska a okolních území tak, aby dali vzniknout tzv. Velkému Rumunsku. Přesnější územní vymezení přinesla mírová dohoda v Trianonu dne 4. června 1920. Rumunsku spolu se Sedmihradskem připadla oblast Maramureše a Krišany, avšak vedlo spor s Jugoslávií o území Banátu. Vzájemná jednání přinesla kompromis v podobě rozdělení sporného území mezi oba státy. Jihovýchod připadl Rumunsku a Království SHS získalo Chorvatsko, severozápadní Banát, Bačku, jižní Baranju, Mezimuří a Zámuří. Ještě před ustanovením těchto změn byla v září 1919 v Saint Germain en Laye podepsána mírová smlouva s Rakouskem, která přiřadila Rumunsku Bukovinu a Království SHS jižní Štýrsko. Bulharsko bylo donuceno dohodou v Neuilly z 27. listopadu 1919 předat Řecku západní Thrákii, Srbsku Caribrod, Bosilegrad a Strumicu.²⁹

---

²⁸ ŠESTÁK, Miroslav et al. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států. s. 380.

²⁹ TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 437 stran. s. 52-54.

Království SHS vzniklo jako nový celek spojením Srbského království, Černé Hory, Chorvatska, Slavonie, Sremu, Dalmácie, Bosny a Hercegoviny, Vojvodiny a Slovinska. Od vzniku nového státu spolu na jednom území měli žít pravoslavní Srbové a Makedonci, katoličtí Chorvati a Slovinci a muslimští Bosňáci, Albánci a Turci.³⁰

Kromě toho tu šlo i o pestrou nacionální skladbu obyvatelstva: počet Srbů s připojenou Černou Horou dosáhl 44,6 %, 23 % tvořili Chorvaté, 8,5 % Slovinci a zbytek obsáhly menšiny Němců, Maďarů, Albánců a Rumunů.³¹

Po roce 1918 zaujala vládnoucí pozici radikální strana Nikoly Pašiče. Prosazovala především zájmy části srbské elity.³² Srbští nezávislí radikálové se spojili se Srby chorvatskými a vytvořili stranu demokratů v čele se Svetozarem Pribičevićem. Vedle těchto dvou celků zde existovali liberálové, komunisté, sociální demokraté, lidová strana, Jugoslávská muslimská organizace a Chorvatská selská strana s charismatickým řečníkem Stjepanem Radićem. Ten se stavěl proti legitimitě vzniku jihoslovanského státu a požadoval chorvatskou rolnickou republiku s volným spojením dalších zemí. První vláda nového státu byla vedena srbským radikálem Stojanem Protićem. Spolu s ním ji tvořilo 13 Srbů, 4 Chorvaté, 2 Slovinci a 1 bosenský muslim. Díky vnitřním neshodám však kabinet padl již v létě roku 1919 a byla zvolena vláda demokratů, kteří se spojili zejména s umírněnými socialisty.³³

Mezi lety 1919-1920 byly na základě mezinárodních dohod konečně vytyčeny hranice Království SHS.³⁴

---

³⁰ ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 387.

³¹ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 55.

³² ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 390.

³³ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 68-72.

³⁴ ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 394-395.

Voleb do ústavodárné skupštiny, konaných dne 28. listopadu 1920 se zúčastnilo 40 stran a dopadly následovně: Jugoslávská demokratická strana získala 92 mandátů, Pašićovi radikálové 91, komunisté 58, Chorvatská republikánská selská strana 50, Slovinská lidová strana 27, Jugoslávská muslimská strana 24 a Chorvatská strana práva 2 mandáty.

Ústavodárná skupština se sešla poprvé 12. prosince 1920 s úkolem vyřešit vnitřní uspořádání, tedy zda se bude jednat o ústavu centralistickou či federalistickou. Nakonec byla dne 28. června 1921 vybrána první zmíněná varianta. Protože se tak stalo v den výročí bitvy na Kosově poli a zároveň o svátku sv. Víta, dnes ji známe pod názvem Vidovdanská ústava.³⁵

20. léta se pak nesla v režimu opakovaných politických změn a zostřování nacionálního napětí. Poslední volby před nastolením královské diktatury proběhly 11. září 1927. Vládní strany získaly naprostou většinu. Situace mezi vládními představiteli gradovala. Na bouřlivém zasedání 20. června 1928 zastřelil radikál Puniša Račić dva poslance a další tři zranil. Jedním ze zraněných byl Stjepan Radić a na následky necelá dva měsíce poté zemřel.³⁶

2.2 Od diktatury k Chorvatské bánovině

Dne 6. ledna 1929 král Alexandr rozpustil sněmovnu a vyhlásil „tříkrálovou“ diktaturu. Do čela vlády byl jmenován Petar Živković. Nastolený nový režim tak přinesl mimo jiné i zákaz politických stran a v říjnu 1929 přejmenování státu na Království Jugoslávie.

---

³⁵ RYCHLÍK, Jan a PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států, s. 255-256.

³⁶ ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 406-407.

Pro veřejnost byl panovník díky nařízením a represím hlavním viníkem všech potíží, což přineslo nárůst extremismu a násilí. Krajiní nacionalisté spolu s hlavním představitelem Ante Pavelićem byli okolnostmi donuceni k emigraci, kde také založili teroristickou organizaci Ustaša. Zlom přišel 9. října 1934 v Marseille v podobě předem připraveného atentátu na krále Alexandra. Spolu s ním byl teroristy zabit i francouzský ministr zahraničí Louis Barthou.

Díky nezletilosti králova syna Petra II. převzala otěže vlády regentská rada v čele s princem Pavlem, Alexandrovým bratrancem. Ten pověřil sestavením nové vlády Milana Stojadinoviće, ministra financí z 20. let, který byl r. 1939 nahrazen Dragišou Cvetkovićem, dosavadním ministrem sociální péče.³⁷ Probíhala složitá jednání, především o problémovém tématu územního rozsahu Chorvatska. Nakonec byla konečná dohoda podepsána dne 26. srpna 1939. Díky tomu vznikl autonomní útvar Chorvatská bánovina v čele s bánem Ivanem Subašićem.

Nová vláda pokračovala v politice perzekucí a vytvořila zákon, zaměřený proti odpůrcům, s právem zřízení koncentračních táborů. Koncem roku 1939 vznikly dva – Bilec a Lepoglava.³⁸

2.3 Zahraniční politika meziválečné Jugoslávie

Směr meziválečné zahraniční politiky byl dán výsledky první světové války. Rozhodující slovo na Balkáně měla Francie, snažící se o vytvoření protiváhy možnému opětovnému nárůstu německé moci. Chtěla vytvořit spojenecký pakt se středoevropskými státy a jihovýchodní Evropou. V úvahu přicházely dvě země, které byly součástí vítězné dohody, tedy Rumunsko a Jugoslávie.

---

³⁷ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 76-79.

³⁸ ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 438-439.

Jugoslávie viděla ve Francii cenného spojence proti nepřátelské Itálii, Rumuni pak oporu vůči Sovětům. Spojenecké smlouvy byly podepsány v letech 1926-1927.

Itálie si chtěla přivlastnit Jadran a východní Středomoří, proto viděla ve Francii nechtěnou komplikaci pro své územní zájmy. Urovnání sporu s Jugoslávií měla vyřešit smlouva uzavřená v listopadu 1920 v Rappalu. Itálie si nárokovala Gorici, Gradišku, částečně Kraňsko, Istrii, Zadar, Cres, Lošinj, Lastovo, Palagružu a Sušak. Spornou Rijeku tehdy ponechali svobodným městem. Kurz italské zahraniční politiky nabral agresivnější směr po nástupu Benita Mussoliniho. Vyvíjel na Jugoslávii nátlak a výsledkem toho byla Římská smlouva z ledna 1924, kterou se Jugoslávie Rijeku zřekla.³⁹

Státy na území Balkánského poloostrova se snažily působit i na mezinárodním politickém poli. Jeden z takových příkladů představovala tzv. Malá dohoda mezi Československem, Jugoslávií a Rumunskem. Původní jednání probíhala mezi Československem a Královstvím SHS, byla postavena na obavách z maďarského revizionismu, myšlence slovanské vzájemnosti a opoře ze strany Francie. V následujících letech k jednáním přistoupilo i Rumunsko.

Vedoucím představitelem organizace se stal Edvard Beneš. Konečná podoba dohody byla podepsána v Ženevě dne 16. února 1933.⁴⁰

30. léta přinesla změnu politického kurzu v podobě nástupu nacistického Německa, což samozřejmě mělo vliv i na jih Evropy. Již za výmarské republiky bylo Německo významným obchodním partnerem Rumunska, Jugoslávie i Bulharska. V tradici chtěli pokračovat, proto v letech 1934-1935 podepsali s Jugoslávií a Rumunskem obchodní smlouvy.⁴¹

---

³⁹ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 108-109.

⁴⁰ ŠKERLOVÁ, Jana. *Věrnost za věrnost? Československo-jugoslávské politické vztahy v letech 1929-1934: přání, rozpory, realita*. Vydání první. Praha: Historický ústav, 2016. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti historici Pragae. Řada A, Monographia; svazek 76. s. 32-36.

⁴¹ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 113.

Podíl na obratu Jugoslávie k německým nacistům nesli od roku 1937 i jugoslávští radikálové. Zavedli oddíly uniformovaných mladých mužů v zelených košilích, s pozdravem paží po vzoru Adolfa Hitlera. Vojska (vůdce) Stojandinović díky svému listu *Vreme* šířil zhoubnou ideologii a demagogii, jenž pomohly vzniku odborů v podobě Jugoslávského dělnického svazu.⁴²

2.4 Vývoj jugoslávského hospodářství v letech 1918-1939

Balkánské země se v otázce lidnatosti řadily mezi střední až malé země Evropy. Rumunsko v r. 1938 čítalo 19,7 milionů obyvatel, Jugoslávie 15,4; Řecko 6,9; Bulharsko 6,3 a Albánie 1 milion. Většina z nich obývala venkov a malá města. V Jugoslávii počtem obyvatel vedl Bělehrad (250 tisíc), Záhřeb (108 tisíc) a Subotica (101 tisíc).

Železniční síť západní a střední Evropy byla čtyřikrát hustší. Pro příklad: na 100 čtverečních kilometrech v Rumunsku a Jugoslávii existovaly necelé čtyři, Bulharsku tři, Řecku dva kilometry a v Albánii dokonce pouhých 100 metrů trati.⁴³

Školství se stále drželo spíše na periferii. Povinná školní docházka čítala v Řecku pět, Rumunsku šest a Jugoslávii osm let. Často nebyla dodržována a tomu také odpovídala úroveň gramotnosti, čemuž vévodily Makedonie s Kosovem (80 %) a Rumunsko (50 %). Rozdíly přineslo i vysokoškolské vzdělání. Jugoslávské univerzity reprezentovala např. Lublaň a Skopje, oproti tomu v Albánii plně chybělo. Častou praxí proto bylo cestování za vzděláním do zahraničí (Itálie, Francie).⁴⁴

---

⁴² ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 432.

⁴³ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 116.

⁴⁴ Tamtéž, s. 117.

V období mezi válkami zde mělo dominantní postavení zejména zemědělství a lesnictví (Bulharsko 81 %, Rumunsko 78 %, Jugoslávie 76 %). Práce v zemědělství se často týkala celých rodin. Postrádala dostatek mechanizace, což se odrazilo na půdních výnosech. I přesto však byla většina těchto zemí potravinově soběstačná a mohla si dovolit i export.⁴⁵ Od r. 1925 narůstal rozdíl cen potravin a průmyslových výrobků, daně a tím i zadlužení sedláků. Díky neúrodě v roce 1927 mnoho subjektů zkrachovalo a na některých místech dokonce propukl hladomor (Dalmácie, Hercegovina, Černá Hora). Hlavní složku potravy představovala zelenina a kukuřice. Přestože rolníci tvořili v systému ekonomické produkce většinu, ministerstvo zemědělství dostávalo od vlády pouze jedno procento ze státního rozpočtu.⁴⁶

Průmyslová výroba řadila Království SHS až na samý chvost Evropy. Nejvíce podniků bylo možné najít ve Slovinsku s Chorvatskem. Zaměřovaly se zejména na potravinářství a textilnictví. Velmi se dařilo vývozu mědi a antimonu (1. v Evropě), chromu a olova (2.), bauxit se zinkem pak zaujímaly místo čtvrté. Mezi nejdůležitější odvětví rovněž patřily výroba cementu, těžba nafty, chemický, dřevařský, kožařský a energetický průmysl. Zde však měl rozhodující váhu kapitál ze zahraničí, zejména z Francie, Anglie a Německa.⁴⁷ V potravinářství dominovalo lihovarnictví, cukrovarnictví a továrny na cigarety, dřevařství se nacházelo převážně na území Chorvatska a Bosny, těžký průmysl (železářny) v Jesenici, Zenici, Bosně a Hercegovině, strojírenství pak v Lublani, Novém Sadu a Vareši.⁴⁸

Po ukončení hospodářské krize zde dominoval vliv Německa, což později přineslo i jisté rozladění mezi spojenci Malé dohody. Lukrativním dovozním artiklem pak bylo zbrojařství, ve kterém vévodily podniky Škoda, Zbrojovka a Praga.⁴⁹

---

⁴⁵ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 117-118.

⁴⁶ ŠESTÁK, *Dějiny jihoslovanských zemí...*, cit. d., s. 411-412.

⁴⁷ Tamtéž, s. 412.

⁴⁸ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 119.

⁴⁹ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 121.

Bylo třeba sjednotit fiskální systémy, neboť zde dosud platilo více měn: srbské dináry, černohorské perpery, rakouské koruny a bulharské leva. Od roku 1925 tu také fungovala nejvyšší ochranná cla v celé Evropě.

Bylo nutné také vyřešit pozemkovou reformu. Bulharsko zákonem z r. 1921 ukázalo snahu omezit vlastnictví půdy, na které pracovali sami majitelé, a z přebytků vytvořit fond pro uprchlíky a bezzemky. Pro Jugoslávii byla od provedení reformy ve 30. letech půda omezena rozsahem 100 hektarů a vyvlastněna ta část, která patřila císařské dynastii a šlechtě. Reforma v Rumunsku dosáhla omezení dokonce na 50 hektarů.⁵⁰

---

⁵⁰ TEJCHMAN, *Balkán ve 20. století...*, cit. d., s. 118.

3. Rok 1933 pohledem chorvatského listu *Židov*

3.1 Leden-březen 1933

3.1.1 Leden 1933

Titulní strana prvního čísla *Židova* v r. 1933 je věnována oslavě 60. narozenin Chajima Nachmana Bialika, významného židovského spisovatele. Bialik se narodil r. 1873 ve vesnici Rady ve Volyni, historické oblasti dnešní severozápadní Ukrajiny. Po smrti otce se ho ujal jeho dědeček, který ho učil hebrejštinu a hebrejskou literaturu. Učitelé ve škole velmi brzy usoudili, že pro něho nejsou dostatečnou autoritou, tudíž byl v otázce duševního rozvoje odkázán sám na sebe. V osmnácti letech se naučil rusky a začal publikovat první básně. V r. 1905 založil s pány Gutmanem⁵¹ a Ravnickim⁵² vydavatelství pro školní literaturu Morijsa. Krušné časy a boj o holou existenci zažil r. 1917, kdy došlo k říjnové revoluci. V roce 1921 opustil Rusko, odešel do Berlína a pak do Hamburku, kde pokračoval ve své nakladatelské činnosti. Následně se r. 1924 přestěhoval do Palestiny a usadil se trvale v Tel Avivu. Pracoval také jako kritik, publicista, překladatel a svůj zájem věnoval i výtvarnému umění. Mnohá Bialikova díla byla přeložena do různých evropských jazyků a řada básní také do esperanta.⁵³

Jeruzalémský zpravodaj přinesl 1. ledna informaci o bombovém útoku v Nahalalu. Neznámý pachatel zaútočil na dům kolonisty Josefa Jakobiho. Bomba poškodila jeho dům a těžce zranila Jakobiho i jeho devítiletého syna.

---

⁵¹ Nahum Gutman (1898-1978). Spisovatel a ilustrátor. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/nachum-gutman>.

⁵² Yehoshua Hana Rawnitzki (1859-1944). Hebrejský žurnalista a vydavatel. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/rawnitzki-yehoshua-hana>.

⁵³ *Hajim Nahman Bjalik 1873-1933*. *Židov* 1933, č. 1, s. 1.

Dr. Chajim Arlozorov⁵⁴, ředitel Exekutivy Židovské agentury⁵⁵ požádal vysokého komisaře o zvýšená protiteroristická opatření. Pohřeb Jakobiho a jeho syna se proměnil ve velkou manifestaci proti teroristům. Pravděpodobně se jedná o práci teroristického gangu, který operuje na více místech.⁵⁶

3. ledna informují arabské noviny o možnosti vstupu Transjordánie do Společnosti národů. Probíhají vzájemná jednání transjordánské vlády s Anglií, která si přeje ústavní změny. Pokud na to Transjordánie přistoupí, Anglie její vstup do Družstva národa doporučí.⁵⁷

První číslo *Židova* v části nazvané *Malá kronika*⁵⁸ uvádí následující informace:

„Ve Varšavě je 33 % populace a zároveň 60 % držitelů kontrolovatelných účtů v Poštovní spořitelně židovských. Avšak z 1500 úředníků Poštovní spořitelny ve Varšavě není ani jediný Žid!“

„Automobilová továrna v Moskvě zaměstnává 1303 Židů, včetně 258 inženýrů. Většina židovských dělníků pochází z kruhů drobných obchodníků.“

Lord Melchett, prezident anglického trustu chemického průmyslu a čestný prezident Světové aliance Makabi, organizace zaměřené na tělovýchovu a sport, cestuje mezi evropskými centry, kde navštěvuje pobočky makabské pobočky. Navštívil Polsko, Bukurešť, Sofii a chystá se dále do Jugoslávie. Byl přijat k audienci i u rumunského krále Karla.⁵⁹

---

⁵⁴ Vitalij Viktor Chajim Arlozorov (1899-1933). Významný levicový sionistický vůdce, filosof, básník a ředitel politického odboru Židovské agentury. Dostupné z: https://cs.unionpedia.org/i/Chajim_Arlozorov.

⁵⁵ Organizace založená r. 1922. Před vznikem státu Izrael fungovala jako neoficiální vláda židovského obyvatelstva v tehdejším Britském mandátu Palestina. Dostupné z: <https://embassies.gov.il/Praha/AboutIsrael/history/Pages/History-Foreign-Domination.aspx>.

⁵⁶ JTA. *Atentat bombom u Nahalalu*. Židov 1933, č. 1, s. 2.

⁵⁷ JTA. *Stupanje Transjordanije u Društvo naroda?* Tamtéž, s. 2.

⁵⁸ *Mala kronika*. Tamtéž, s. 2.

⁵⁹ *Iz Jugoslavije-Lord Melchett dolazi u Jugoslaviju*. Tamtéž, s. 6.

Angličtí fašisté se skrz zakladatele a vůdce Britské unie fašistů Sira Oswalda Mosleyho ohrazují proti antisemitismu. Podle něj antisemitismus není součástí jejich fašistické politiky a antisemitská propaganda je v organizaci zakázána.⁶⁰

Z Jeruzaléma přichází zpráva od zahraniční delegace socialistických sionistů Ruska o "měnové inkvizici" v sovětském Rusku. Popisuje konkrétní osud jednoho ruského Žida a jeho martyria. Jedné noci byl zatčen a odvezen do cely spolu s asi padesáti dalšími podobně postiženými. Byli vyslýcháni a vydírání organizací GPU⁶¹. Ta jim tvrdila, že údajně ví o jejich vlastnictví zahraničních bankovek a pokud jim je nevydají, nedostanou se ven živí. Mnoho z nich z toho onemocnělo nebo se doslova zbláznilo. Nakonec byl po šesti měsících propuštěn. Stejně nebo podobné incidenty prý probíhají i nadále. Nejvíce zasaženi jsou bývalí obchodníci, úředníci, doktoři a inženýři. 90 % zatčených jsou Židé.⁶²

Sekce sportovních zpráv přináší přehled rekordů v lehké atletice, vydaný Světovou organizací Makabi (MWV).

- 100 m: 10,8 sek., 200 m: 22,2 sek., 400 m: 50,9 sek., 800 m: 1,55,5 min., 1500 m: 4,06,2 min., 3000 m: 8,35,2 min., 5000 m: 15,04 min., 1000 m: 33,34,4 min.
- maratónský závod (42,208 m): 2,41,35 s.
- 110 m překážek: 16,4 sek., 400 m překážek: 62,4 sek.
- vrh koulí: 13,75 m, hod diskem: 47,78 m, skok vysoký: 1,83 m, skok daleký: 6,72 m, trojskok: 13,62 m, skok o tyči: 3,40 m
- 4x100 m: 42,2 (Bar-Kochba Berlín)⁶³

---

⁶⁰ JTA. *Engleski fašisti protiv antisemitizma*. Židov 1933, č. 2, s. 3.

⁶¹ OGPU, Spojená státní politická správa (1923-1934). Sovětská tajná policie. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ogpu.php>.

⁶² JTA. „*Valutna inkvizicija*“ u Rusiji. Židov 1933, č. 3, s. 2.

⁶³ *Sportske vijesti*. Tamtéž, s. 4.

Dr. J. Adler z Lipska publikoval 6. čísle berlínského *Jüdische Rundschau* zajímavý a důležitý článek, zabývající se otázkou černochoů a Židů.

„Podle posledních statistik žije ve Spojených státech 122,8 milionu lidí, z toho 11,9 milionů nebo 9,7 % černých. Jak víte, Černoši nepřicházeli do Ameriky dobrovolně. Způsob, jakým opustili Afriku, je jednou z nejtemnějších kapitol lidské historie. Před sedmdesáti lety dostali černoši ve Spojených státech Severní Ameriky rovnost, ale v praxi jsou to stále občané druhé třídy, kteří pod vášnivou rasovou nenávistí vážně trpí v kulturní, sociální a ekonomické oblasti. Tato skutečnost, stejně jako způsob, jakým Černoši reagují na nenávist, ukazují několik zřejmých analogií k problémům židovského galutu⁶⁴. Proto je pro Židy poučné zabývat se i problémy černých. Jak žijí Židé a Černoši bok po boku v USA? V New Yorku a Chicagu žije několik tisíc černých židovské víry. Tvrdí, že jsou židovsko-habešského původu. Informační bulletin nacionálních Černochoů „Negro Year Book“ neposkytuje žádné údaje o vztazích mezi Židy a Černochoy. Otázkou tedy zůstává: účastní se Černoši antisemitismu a Židé nenávisti k Černochoy? Potlačují a jsou utlačováni současně? Vzájemný postoj Černých k Židům je jistě jedním z nejzajímavějších problémů v oblasti psychologie národů.“⁶⁵

3.1.2 Únor 1933

Adolf Hitler, vůdce německých národních socialistů, byl jmenován německým kancléřem. Za své spolupracovníky si vybral následující muže: dr. Fricka na post ministra vnitra a Hermanna Göringa jako ministra bez portfeje. Kladou si za cíl pronásledovat židovské občany a připravit je o jejich občanská a lidská práva.

---

⁶⁴ Exil, židovské usídlení mimo Izrael. Dostupné z: http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=111&new=2342.

⁶⁵ „Negro“ i Židovi. Židov 1933, č. 4, s. 6.

Otázkou je postoj katolického centra, bez kterého vláda nemůže získat parlamentní většinu pro prosazení protižidovských zákonů. Organizace „Centralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens“⁶⁶ vyčkává na jednání německé vlády s důvěrou.⁶⁷

Ženy v Tel Avivu i přesto, že provozují kanceláře sociální a zdravotní péče a mohly dosud vystupovat v židovských centrech, nezískají aktivní ani pasivní volební právo ve volbách do obecních samospráv, protože to odporuje muslimskému chápání.⁶⁸

V sobotu 4. února 1933 v 5 hodin ráno zemřel prezident Svazu sionistů Dr. David Alkalaj.⁶⁹

Zprávy z Polska uvádějí, že tamní židovské děti na mnoha místech hladovějí nebo jsou podvyživené. Jejich matky a otcové útočí na židovské školské správy a charity, aby jim pomohly děti nakrmit. Školní rady budou organizovat výživu chudých s pomocí organizace Joint.⁷⁰

Benito Mussolini komentuje židovskou otázku. Uvádí, že židé v Itálii využívají všechna občanská práva. Podle něj je nárůst antisemitismu výsledkem zvýšeného ekonomického napětí a až dojde k návratu normálních ekonomických podmínek, poleví i antisemitská vlna v Německu.⁷¹

V období 1.-5. února probíhala v polském Zakopaném zimní makabiáda. Zúčastnilo se jí 280 sportovců z Československa, Polska, Německa, Rakouska, Norska, Maďarska, Rumunska, Itálie a Jugoslávie. Na místo konání sportovních soutěží se dostavilo mimo jiné i mnoho zahraničních delegátů a hostů. První den soutěží byl poznamenán rostoucí teplotou a občasným deštěm.

---

⁶⁶ Ústřední sdružení německých občanů židovské víry. Dostupné z: <https://centralverein.net>.

⁶⁷ JTA. *Nov antisemitski režim u Njemačkoj i Židovi*. Židov 1933, č. 5, s. 1.

⁶⁸ JTA. *Žene ne će dobiti pravo glasa kod općinskih izbora*. Židov 1933, č. 5, s. 3.

⁶⁹ LICHT, Alexandar. *Dr. David Alkalaj-dru Davidu Alkalaju*. Židov 1933, č. 6, s. 1.

⁷⁰ JTA. *Internacionala antisemita-Židovska djeca u Poljskoj gladuju*. Tamtéž, s. 6.

⁷¹ JTA. *Internacionala antisemita-Mussolini o antisemitizmu*. Tamtéž, s. 6.

Soutěže byly ukončeny 5. února slavnostním rautem v prostorách hotelu Morskije oko. Jugoslávii reprezentovali bratři Oscar a Robert Tauberové, členové záhřebského Makabi.⁷²

V New Yorku proběhne při příležitosti návštěvy města prof. Einsteinem slavnostní akt Společnosti přátel Hebrejské univerzity, během něhož Společnost převede na prof. Einsteina právo nakládat s fondem 100 000 USD. Profesor může tuto částku přiřadit Hebrejské univerzitě, případně jakékoliv jiné instituci, které přeje prosperitu.⁷³

Romain Rolland, slavný francouzský dramatik, který získal r. 1915 Nobelovu cenu za literaturu, vyjadřuje podporu utiskovaným Židům. Zmiňuje jejich významnou úlohu v kulturním vývoji světa. Díky prožitému utrpení mají smysl pro spravedlnost. Vyzývá ke spojení svobodných křesťanů, aby se semkli v boji proti průmyslovým trustům a fašismu.⁷⁴

Hitlerův tisk každodenně útočí na německé Židy. Zmiňuje se o nich jako o výkalech lidské rasy, která je zodpovědná za veškeré nepřízně osudu Německa od počátku až do současnosti. Všichni Židé byly také propuštěni z vládní a státní služby.⁷⁵

V Rakousku byl učiněn významný objev v oblasti medicíny. Lékař a vědec dr. S. Knopfmacher zjistil, že lze potlačit rakovinu vysokofrekvenčními elektrickými vlnami. Výsledky výzkumu znamenají zvrát v prevenci rakoviny.⁷⁶

Inženýr Neuman postavil v Rusku sedmimotorové letadlo, které překonalo vzdálenost mezi Charkovem a Moskvou za 2 hodiny 50 minut, tj. rychlostí 260 km/h, a stalo se tak evropským nejrychlejším letadlem současnosti.⁷⁷

---

⁷² JTA. *Sport-zimska makabijada u Zakopane*. Tamtéž, s. 6.

⁷³ JTA. *Einsteinov fond od 100.000 dolara za Hebrejsku univerzu*. Židov 1933, č. 7, s. 2.

⁷⁴ *Le droit de vivre. Romain Rolland o „židovskom narodu i njegovom pozivu*. Tamtéž, s. 3.

⁷⁵ JTA. *Tragedija njemačkih Židova-„Hladan“ pogrom u Njemačkoj*. Židov 1933, č. 8, s. 1.

⁷⁶ JTA. *Uspjeh židovskog učenjaka*. Tamtéž, s. 4.

⁷⁷ JTA. *Uspjeh židovskog tehničara*. Tamtéž, s. 4.

3.1.3 Březen 1933

Národní socialisté, povzbuzeni vítězstvím, vytvořili v Německu teror ulice. Ve všech hlavních městech násilně brání nakupujícím vstoupit do židovských obchodů nebo jejich obchody rovnou zavírají. Podporu mají i u svého stranického vedení.

Herman Göring veřejně přiznává, že ho bezpečnost židovských obchodníků nezajímá, a naopak je zapotřebí zaútočit na jejich kapitál. Denně navíc dochází k vyhazování úředníků, umělců a zaměstnanců ze státních, zemských a městských úřadů. Současné Německo, země „básníků a filozofů“, se změnilo na zemi štváčů a barbarů. Rozmáhá se také ekonomický antisemitismus. Uzavření obchodů navýšilo počet nezaměstnaných o několik tisíc. Hlavní korporace proto tlačí na vládu a žádají o součinnost i dosud laxní policii.⁷⁸

Národně-socialistická strana vyhlásila novou protižidovskou bojkotní akci. Zřídila akční výbory a vydala jim následující pokyny:

„1. Akční výbory jsou primárně zodpovědné za to, aby tento bojkot nezasáhl nevinné, ale tím silněji všechny provinilce.

2. Akční výbory jsou odpovědné za ochranu cizinců bez ohledu na jejich náboženství, rasu nebo národnost. Bojkot je zaměřen výhradně proti německým Židům.

3. Akční výbory by měly okamžitě začít s popularizací bojkotu. Bojkot musí být všeobecný, všestranný a intenzivně vynucován celým národem. Židé by měli být zasaženi na jejich nejcitlivějším místě.

4. V pochybných případech je třeba s bojkotem vyčkat, dokud nepřijde rozhodnutí z centrálního odboru v Mnichově.

---

⁷⁸ A. S. *Situacija u Njemačkoj. Židov 1933, č. 11, s. 1.*

5. Akční výbory musí co nejostřeji sledovat noviny, které se účastní vzdělávacích akcí německého lidu. Z každého německého domu musí být odstraněny ty noviny, které se této akce neúčastní, nebo tak činí nedobrovolně či v nedostatečné formě.

6. Akční výbory musí přivést propagandu i do svých pracoven a přesvědčit k bojkotu své pracovníky.

7. Propaganda se musí dostat do každého domu, dokonce i do nejzapadlejší vesnice. Zasažení by měli být zejména venkovští židovští obchodníci. Bojkot musí být proveden jednotným silným úderem a jeho celková síla nesmí být oslabena jednotlivými menšími činy.

8. Bojkot by měl začít 1. dubna přesně v 10 hodin dopoledne a bude pokračovat, dokud vedení strany nevydá další rozkazy.

9. Za účelem zvýšení dopadu akce byl vydán požadavek na úpravu relativního čísla zaměstnávání Židů na všech pozicích, zejména pro tyto tři oblasti:

a) střední a vysoké školy

b) lékařské profese

c) právnícké povolání

10. Akční výbory musí zajistit, aby každý Němec s vazbami v zahraničí využil těchto kontaktů k šíření pravdy o Německu dopisem, telegramem nebo telefonem, konkrétně že je v Německu mír a pořádek a že němečtí lidé mají jen jednu velkou touhu-dělat svou práci v míru a žít v míru se zbytkem světa. Boj proti židovskému podněcování je čistě obranný.

11. Akční výbory jsou zodpovědné za provádění celého tohoto boje v naprostém míru a s maximální disciplínou.⁷⁹

---

⁷⁹ Tako zvaní „protubojkot“. Židov 1933, č. 13, s. 2.

3.2 Duben-červen 1933

3.2.1 Duben 1933

Hitlerovci krátce po vyhlášení ustupují od židovského bojkotu, ale systematické akce režimu proti Židům probíhají i nadále. Všechny pokrokové části světa stojí za německými Židy. Němečtí sionisté povzbuzují své souvěrce, aby nosili žlutý znak, který jim byl přidělen, s hrdostí. Žlutá značka pro ně není symbolem hanby.⁸⁰

Krátké telegrafické informace z Německa informují, že ke dni 3. dubna ztratily platnost všechny pasy potřebné pro cestu do zahraničí, což znamená, že Židé nemohou vycestovat.

Tlumočí také, podle kterého byl protižidovský bojkot provedený 1. dubna jen „generální zkouškou“. Pokud cizí země nezmění svůj postoj k Německu, bojkot bude pokračovat *Völkischer Beobachter*.⁸¹

Německý Ústřední svaz studentů se rozhodl vyřadit z univerzitních knihoven všechny knihy židovských autorů a veřejně je spálit.⁸²

Bylo otevřeno telefonní spojení mezi Jeruzalémem a New Yorkem. První hovor s Amerikou provedl dr. Weizmann⁸³. Hovořil s panem Landauem, prezidentem Židovské telegrafické agentury v New Yorku.⁸⁴

---

⁸⁰ *Poslize bojkota*. Židov 1933, č. 14, s. 1.

⁸¹ JTA. *Situacija u Njemačkoj*. Židov 1933, č. 14, s. 2.

⁸² JTA. *Židov će gorjeti*. Židov 1933, č. 16, s. 3.

⁸³ Chajim Azri'el Weizmann (1874-1952). Sionistický vůdce, prezident Světové sionistické organizace a v letech 1948-1952 první prezident Státu Izrael. Zároveň uznávaný akademik a vědec v oblasti chemie. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Chajim_Weizmann.

⁸⁴ JTA. *Otvorena telefonska veza Palestina-New York*. Židov 1933, č. 16, s. 3.

Berlínská židovská telegrafická agentura přináší několik krátkých informací:

- Nežidovský zaměstnavatel může propustit židovského zaměstnance kdykoliv a bez udání důvodů.
- Židé nesmějí vlastnit a nosit žádné zbraně.
- Ve školách je již více než 1 % židovských dětí, proto nový školský zákon zavede numerus clausus pro střední a odborné školy.
- Internovaní nemocní Židé by mohli být propuštěni, pokud by se za ně nechali internovat dva jiní Židé, případně lékař nemocného.⁸⁵

Předseda amerického olympijského výboru A. Brundage se staví proti pořádání olympijských her v Německu v roce 1936 za předpokladu, že zde bude stále docházet k židovskému útisku. Podle něho totiž olympijský duch usiluje o rovnoprávnost všech národů.⁸⁶

V Černovicích, hlavním městě Bukoviny, vypukly silné antisemitské demonstrace. Proti Židům vystoupily velké masy lidí spolu se spojenou německo-ukrajinskou frontou. Ukrajincům byla přislíbena podpora hitlerovského Německa při vytvoření nezávislé Ukrajiny. Společně procházeli městem, vykřikovali „Zabijte Židy“ a útočili na židovské kolemjdoucí. Zranili mnoho lidí a poškodili několik domů. Musela zasáhnout armáda.⁸⁷

---

⁸⁵ JTA. *Kako će još dugo da potraje-Martirij njemačkog židovstva-Neobična zaoštrenost stanja*. Židov 1933, č. 17, s. 1.

⁸⁶ JTA. *Inozemstvo prema sportskom antisemitizmu hitlerovaca*. Tamtéž, s. 2.

⁸⁷ JTA. *Antisemitske neredu u Černovicama*. Židov 1933, č. 17, s. 3.

3.2.2 Květen 1933

V Německu byl zákonem schválen bojkot židovských dětí. V některých školách musí být židovské děti usazeny v samostatných zadních lavicích a jsou učitelé nazýváni „Žid X“ nebo „Žid Y“.⁸⁸

Zahraničí reaguje na události, které v současné době v Německu probíhají. Turecká vláda pozve perzekuované židovské vědce, aby pokračovali ve své vědecké práci v Turecku. Egyptská vláda se ujala 200 židovských lékařů a právníků.⁸⁹

Správa židovského hřbitova v Berlíně obdržela přísné úřední nařízení. Nesmí poskytovat údaje o zemřelých Židech a také je pochovávat na židovských hřbitovech. Zejména ty, kteří zemřeli v nemocnici na následky zranění utrpených během výslechů. Veřejnost se domnívá, že došlo k několika případům pochování židovských těl na nežidovských hřbitovech.⁹⁰

Židov cituje záhřebské noviny *Obzor*, které přináší článek o stanovisku balkánských Židů k Hitlerovu režimu. Němci podle něj měli pro balkánské národy vždy jen hanlivé výrazy, avšak Židé se vůči nim chovají tolerantně a humánně.

- V Jugoslávii stát každoročně poskytuje podporu židovské církvi. Židé zde mohou zastávat pozice na státních úřadech. Rezervovanost vůči Hitlerovu režimu je důsledkem obav, aby případnými protesty nezhoršili postavení souvěrců v Německu a nepoškodili jugoslávský obchod.

---

⁸⁸ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke*. Židov 1933, č. 18, s. 1.

⁸⁹ JTA. *Inozemstvo a hitlerizam*. Tamtéž, s. 2.

⁹⁰ JTA. *Židovska katastrofa u Njemačkoj-Berlinska Hevra kadiša dobiva stroga naređenja-Ne pokapaju sve židovske mrtvace na židovskim grobljima*. Židov 1933, č. 19, s. 2.

- V Bulharsku se již konalo několik protestních shromáždění. Místní tisk však vystupuje velmi opatrně, protože Bulharsko doufá v revizi mírových smluv. Organizace „Rodna zaštita“ požádala vládu, aby zakázala německým Židům vstup do země.
- Řecko je k Židům velmi přátelské, mnozí místní obyvatelé rázně protestují proti pronásledování německých Židů.
- Rumunsko je známe svým antisemitismem. Existuje zde antisemitská liga, vedená profesorem Cuzou, ale ani ta neschvaluje pronásledování německých Židů. Je známo, že na některých místech v Transylvánii dochází k bojkotu německého zboží, ale Rumuni se z obchodních důvodů vyhýbají používání slova „bojkot“.

Židov komentuje výběr nových představitelů Třetí říše:

- Adolf Hitler. O jeho minulosti prý není mnoho známo a jeho spolustraníci o něm nechtějí hovořit. Vyšlo najevo, že se dvě Hitlerovy přítelkyně pokusily o sebevraždu⁹¹. Veřejnost o něm má pochybnosti a mezi lidmi se šíří klevety.
- „Morfinista“ Hermann Göring je po Hitlerovi druhým nejmocnějším mužem Říše. Jeho závislost na morfiu je veřejným tajemstvím. Prý si musí vzít injekci každé dvě hodiny.
- Joseph Goebbels, bezskrupulózní profesionální agitátor. Fyzické nedostatky se snaží vyvážit úspěchem v politice.
- Říšský ministr vnitra Frick. Je považován za „zrádce a zbabělce“, protože se vyhnul vojenské službě ve válce a po z pozice vysoce postaveného důstojníka policie v Mnichově vydával falešné pasy politickým vrahům.⁹²

---

⁹¹ Geli Raubalová, dcera Hitlerovy nevlastní sestry. Zastřelila se r. 1931. Druhou byla Eva Braunová. O sebevraždu se pokusila několikrát. Dostupné z: <https://www.info.cz/magazin/5-osudovych-hitlerovych-zen-tri-z-nich-spachaly-sebevrazdu-4907.html>.

⁹² *Kakve si je vođe izabrala Njemačka*. *Židov* 1933, č. 20, s. 1.

Německý kancléř Adolf Hitler učinil prohlášení do *New Yorker Staats-Zeitung*, v němž vyjadřuje údiv nad truchlením pro neměcké Židy. Žáda prezidenta Roosevelta, aby se jich ujali. Prý jim dají Němci na cestu lístek zdarma a 1000 marek kapesného.⁹³

3.2.3 Červen 1933

V Německu se objevují snahy o zřízení speciálních úřadů, které budou evidovat „žluté knihy“, tedy záznamy o rodinách s židovskou krví.⁹⁴

Dr. Chajim Arlozorov, hlavní představitel politického oddělení palestinské Exekutivy Židovské agentury, byl dne 16. června zavražděn. Během večerní procházky se svou manželkou na něj neznámí útočníci dvakrát vystřelili z revolveru. Na místo incidentu přiběhli dva židovští mladíci, pokusili se mu pomoci a převezli ho do nemocnice. Dr. Arlozorov však svým zraněním v nemocnici podlehl. Policie vypsalala odměnu za dopadení pachatelů.⁹⁵

Jüdische Rundschau ve svém čísle z 16. června v článku *Současná židovská škola* zhodnotil poměry židovského školství v Německu. Uvedl, že v Říši existuje 89 základních a 10 vyšších židovských škol. V Berlíně navštěvuje základní školu pouze každé sedmé dítě. V Prusku žije 17 350 školou povinných dětí, které navštěvují nežidovské základní školy, avšak jen 8 000 školy židovské. Na středních školách je situace ještě horší: ze 17 000 židovských dětí navštěvuje židovské instituce jen přibližně 2 000 z nich.⁹⁶

---

⁹³ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke-Hitler je velikodušan!* Židov 1933, č. 21, s. 4.

⁹⁴ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke.* Židov 1933, č. 22, s. 2.

⁹⁵ JTA. *Hajim Arlosorov-Na morskoj obali kod Tel Aviva nepoznata lica izvršila su atentat na dra. Hajima Arlosorova-Arlosorov podlegao ranama u bolnici-Policija raspisala uhvatninu od 1500 funti.* Židov 1933, č. 25, s. 1.

⁹⁶ *Iz različitih tabora njemačkog židovstva-Za židovsku školu.* Tamtéž, s. 4.

Krátké zprávy z nacistického Německa přinášejí následující informace:

- Nežidovské obchody dostanou speciální označení: ceduli s nápisem „německý obchod“ a vyobrazení hákového kříže, slunce a černého orla
- Říšské noviny spekulují, že Židé financují Habsburky a rakouskou vládu v boji proti nacismu.
- Německé antisemitské organizace připravují tzv. „Panárijský světový kongres“, který bude projednávat nucené přestěhování Židů na Madagaskar.⁹⁷

3.3 Červenec-září 1933

3.3.1 Červenec 1933

Po smrti Chajima Arlozorova byl palestinskou dělnickou stranou schválen jeho nástupce. Funkci u palestinské Exekutivy převezme Ben Cvi.⁹⁸

Do Tel Avivu dorazila skupina jedenácti mladých sportovců (makabejců), kteří se vydali na kole z Polska do Palestiny.⁹⁹

Krátké zprávy z nacistického Německa:

- Byl založen Svaz křesťanských neárijských občanů, který má spojovat křesťany různých církví, avšak pod hlavičkou národního socialismu.
- V Mnichově byl vydán požadavek, aby se popel židovských nebožtíků nepohřbíval spolu s popelem křesťanů.¹⁰⁰

---

⁹⁷ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke. Židov 1933, č. 26, s. 5.*

⁹⁸ JTA. *Ben Cvi nasljednik dra. Arlosorova. Židov 1933, č. 29, s. 1.*

⁹⁹ JTA. *Na biciklima iz Poljske u Palestinu. Tamtéž, s. 2.*

¹⁰⁰ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke. Židov 1933, č. 30, s. 2.*

Rakouská vláda stále více toleruje projevy antisemitismu, ba dokonce je sama prosazuje. Reguluje umístění židovských lékařů v nemocnicích.

Znemožňuje jim absolvovat nemocniční stáž, nutnou pro provozování soukromé praxe. Proti nim se staví i místní vídeňská židovská komunita.¹⁰¹

3.3.2 Srpen 1933

Německá vláda vydala nový rozkaz, podle něhož lze zrušit občanství německých Židů nabyté v rozmezí 9. listopadu 1918 až 30. ledna 1933. Mnozí berlínští Židé přišli o své německé pasy a obdrželi místo toho náhradní dokumenty pro osoby bez státní příslušnosti.¹⁰²

Při příležitosti brzkého sionistického kongresu v Praze uvádí *Židov* několik faktů o Židech žijících na území Československa:

- V Československu žije přibližně 350 000 Židů, 8,5 milionů Čechů, 500 000 Ukrajinců, 100 000 Maďarů a 50 000 Poláků.
- Nejnižší kulturní úroveň Židů je v Podkarpatské Rusi. 70 % z nich trpí chudobou.
- V České republice a na Moravě zaujímají skvělé místo v obchodních, průmyslových a intelektuálních profesích.
- Na Slovensku jsou potlačováni jako bývalé maďarské exponenty, proto tam obchodníci i drobní vlastníci půdy ztrácejí své postavení.

---

¹⁰¹ JTA. *Antisemitski smjer u Austriji. Židov* 1933, č. 30, s. 2.

¹⁰² JTA. *Pojačan protužidovski kurs u „Trećem carstvu“-Oduzimanje njemačkog državljanstva Židovima. Židov* 1933, č. 31, s. 1.

- Československé úřady uznávají židovskou národnost. Většina z nich je organizována v Židovské straně. Sionistická organizace má silnou základnu v podobě 350 místních skupin. V Praze je také vydáván oficiální židovský zpravodaj *Selbstwehr*.¹⁰³

V pondělí 21. srpna večer byl v Praze otevřen 18. sionistický kongres. Úvodní projev přednesl Nachum Sokolov^{104, 105}

Do ulic Prahy se vydala omladina v uniformách hnědé barvy, náležící k revizionistům Vladimíra Žabotinského. Jejich košile svým vzhledem připomínají Hitlerovy útočné prapory, což v českých kruzích vyvolalo velké rozhořčení. Vládní noviny *Prager Presse* ve svém úvodníku uvádějí, že je kongresová nálada ovlivněna jejich přítomností v ulicích. Policie upozornila představitele kongresu na fakt, že v Československu existuje zákaz nošení stranických uniforem. Kongres proto zakázal přístup všem osobám, které si obléknou jakoukoliv stranickou uniformu.¹⁰⁶

Židov přináší při příležitosti konání pražského kongresu dvě zprávy:

- Prof. Albert Einstein přijel do Prahy, aby se mohl zúčastnit kongresu.¹⁰⁷
- Čeští politici vítají konání kongresu v Praze. Kvitován je také obzvlášť pozitivní přístup ministra zahraničních věcí dr. Beneše.¹⁰⁸

---

¹⁰³ *Židovi u Čehoslovačkej*. *Židov* 1933, č. 31 s. 3.

¹⁰⁴ Nahum Sokolow (1859-1936). Sionistický vůdce, generální tajemník Světové sionistické organizace v letech 1907-1909, spisovatel. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/nahum-sokolow>.

¹⁰⁵ *Otvorenje XVIII kongresa-Više od 300 delegata-5000 učesnika-Govor pretsjednika Sokolova: „Opasno je govoriti, ali je još opasnije šutjeti!“*. *Židov* 1933, č. 34, s. 1.

¹⁰⁶ *Smeđe košulje na ulicama Praga i u dvorani kongresa*. *Židov* 1933, č. 34, s. 5.

¹⁰⁷ *Einstein u Pragu*. Tamtéž, s. 6.

¹⁰⁸ *Pozdrav ministra Beneša*. Tamtéž, s. 6.

Kongres dospěl mimo jiné k závěru, že je povinností celého civilizovaného světa, zejména pak Společnosti národů, pomoci německým Židům. Mandátní státy by měly umožnit co nejrychlejší přesun Židů z Německa do Palestiny.¹⁰⁹

Völkischer Beobachter hodnotí pražský sionistický kongres. Zmiňuje zahájení protiněmeckého bojkotu, jehož vůdčí osobností se stal sionista Lord Melchett. Německá vláda je přesvědčena, že oficiální projevy na kongresu neprezentovaly skutečné úmysly jejich tvůrců. Následující vývoj událostí bude pečlivě sledovat.

3.3.3 Září 1933

V Rakousku dle vzoru Třetí říše opět narůstají vládní protižidovská opatření. Židovští lékaři nejsou přijímáni do služby a byla jim znemožněna praxe v nemocnicích. Spolkový kancléř Dolfuss odmítl přijmout na audienci dr. Desidera Friedmanna, prezidenta vídeňské židovské obce. Stalo se tak vůbec poprvé, kdy rakouský předseda vlády odmítl přijmout zákonného zástupce judaismu. Oficiální kruhy bojkotují židovské obchodníky.¹¹⁰

M. Usiškin, Leo Motzkin, H. Farbstein, dr. M. Ebner, účastníci prvního sionistického kongresu v Basileji, budou svědčit u pražského soudu. Jejich svědectví jsou vyžádána basilejským soudem, který bude projednávat případ *Protokolů sionských mudrců*. Očekává se, že soud prohlásí *Protokoly* za padělký.¹¹¹

---

¹⁰⁹ STEINER, Drago. *Rezolucija o Njemačkoj. Židov 1933*, č. 34, s. 6.

¹¹⁰ JTA. *Protužidovske tendencije austrijske vlade. Židov 1933*, č. 35, s. 5.

¹¹¹ JTA. *Před sudom u Baselu (Švajčarska) biće utvrđeno da su t. zv. „Protokoli cionskih mudraca“ falsifikat. Tamtéž*, s. 6.

Sekce *Různé zprávy novin Židov* přináší následující novinky z Německa:

- Lékařský komisař vydal nové nařízení. Árijští lékaři mohou být zastoupeni pouze árijským kolegou, neárijským tím, který je přijat do nemocniční praxe. Árijští pacienti mohou být posláni pouze k árijským odborníkům. V případě nutné konzultace platí stejné pravidlo.
- V jednom městě východního Pruska není Židům doručována pošta. Musejí si ji vyzvednout osobně v budově místního poštovního úřadu, a to každý den v 18:00. Místní studenti také nesmějí sedět v jedné lavici s židovským spolužákem.¹¹²

Pan Engl, předseda spolkového svazu vlastníků německých kinematografů, hovořil na shromáždění v Berlíně. Varoval před dovozem zahraničních děl. V případě porušení tohoto nařízení budou vyvozeny příslušné důsledky.¹¹³

Italský tisk *Popolo d'Italia* hodnotí sionistický kongres v Praze. Zdůrazňuje naléhavost zřízení židovského státu v Palestině. Podle něho kongres odmítl globální zavedení bojkotového hnutí, prosazovaného sionistickými revizionisty, což by mohlo usnadnit vysídlení Židů z Německa.¹¹⁴

Bratři Louis a Alfons Rotschildové darovali Rakousku panství o rozloze 18 000 hektarů včetně veškerého inventáře, aby pomohli vládě při reorganizaci ekonomiky.¹¹⁵

Simon Fischel ze Štrasburku daroval polskému maršálovi Pilsudskému slavný slonovinový roh, za který při koupi zaplatil 30 000 nizozemských forintů.

---

¹¹² JTA. *Različite vijesti-Iz hitlerovske Njemačke*. Židov 1933, č. 35, s. 8.

¹¹³ JTA. *Njemački kinematografi i inostrana filmska produkcija*. Židov 1933, č. 37, s. 2.

¹¹⁴ JTA. „*Popolo d'Italia*“ za židovsku državu. Židov 1933, č. 37, s. 5.

¹¹⁵ JTA. *Dar bečkih Rotschilda austrijskoj državi*. Židov 1933, č. 38, s. 6.

Původně tuto starožitnost darovalo město Vídeň polskému králi Janu Sobieskému jako projev díky za pomoc při osvobození Vídně od Turků.¹¹⁶

Německý ministr vnitra Frick upřesnil výklad významu slova „árijský“. Nyní by měli být za neárijsce považováni i ti lidé, jejichž prarodiče byli Židé.¹¹⁷

Nizozemská a československá vláda předloží Společnosti národů společný návrh, týkající se židovských uprchlíků z Německa, kteří pozbyli občanství. Nyní by jim měly být vydávány tzv. „Nansenovy pasy“^{118, 119}.

3.4 Říjen-prosinec 1933

3.4.1 Říjen 1933

První říjnové vydání Židova přináší zajímavost ze zahraničí:

- Byla zahájena pravidelná lodní linka na trase Polsko-Palestina, vedoucí přes rumunský přístav Konstanca. První loď, nesoucí název Polonia, převezla 500 emigrantů, 140 turistů a 20 novinářů.¹²⁰

Zprávy z Rumunska uvádějí narůstající znepokojení místních Židů z nárůstu antisemitské propagandy. Železná garda chystá pochod do Bukurešti. Nárůst protižidovských tendencí lze pozorovat v některých nových vládních nařízeních.¹²¹

---

¹¹⁶ JTA. *Dar maršalu Pilsudskom*. Židov 1933, č. 38, s. 6.

¹¹⁷ JTA. *Iz hitlerovske Njemačke*. Tamtéž, s. 13.

¹¹⁸ Nansenův pas byl zvláštním dokladem totožnosti pro osoby bez státního občanství. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/identifikacni-doklady-imigrantu-za-prvni-republiky>.

¹¹⁹ JTA. *Akcija za njemačke Židove-Putnice za Židove bez državljanstva*. Židov 1933, č. 39, s. 3.

¹²⁰ JTA. *Otvorena parobrodarska linija: Poljska-Palestina*. Židov 1933, č. 40, s. 3.

¹²¹ JTA. *Antisemitska propaganda u Rumunjskoj*. Tamtéž, s. 5.

Krátké telegrafické zprávy z Německa:

- Byl vydán zákaz společného stolování neárijců a Židů. Porušení nového nařízení bude trestáno zatčením.
- Na některých místech je Židům zakázáno vlastnictví automobilů, a navíc musí oproti ostatním obyvatelům při platbách energií zaplatit dvojnásobnou částku.
- Společnost Hamburg-Südamerika-Linie zavádí pro Židy cestující do Palestiny přímé spojení z Hamburku do Haify. První loď bude vypravena dne 18. října.¹²²

Dr. Max Naumann, vůdce Sdružení národně-německých Židů, předložil vládě návrh nového zákona. Požaduje pro „Deutsche Juden“ rovnost s árijci. Za takové mohou být podle návrhu považováni ti, kteří nejsou např. komunisty, socialisty nebo sionisty. Dr. Naumann se ztotožňuje s duchem hitlerovské vlády. Ti, kteří nebudou označeni za „Deutsche Juden“, budou užívat práva cizinců a osob bez státní příslušnosti. Hitlerovci označili návrh za nežádoucí.¹²³

Německo vystoupilo ze Společnosti národů. Oficiální kruhy organizace se domnívají, že hlavními faktory byla nejen židovská otázka, ale i německé neúspěchy v otázce odzbrojování. Říšský vládní tisk uvádí, že bylo Německu vyhrožováno stažením ze Společnosti národů, pokud budou i nadále utlačovat německou židovskou menšinu.¹²⁴

Nizozemská vláda odolává přílivu židovských uprchlíků. Zároveň je skrze *Völkischer Beobachter* vyzývána k zákazu silné židovské propagandy bojkotu Německa ve své zemi, aby nemuselo dojít k revizi německo-nizozemských vztahů.¹²⁵

Byla zahájena invaze německých agitátorů do USA, aby zde pracovali pro Adolfa Hitlera a říšskou vládu v otázce organizované antisemitské propagandy.

---

¹²² JTA. *Iz Njemačke. Židov* 1933, č. 41, s. 2.

¹²³ JTA. *Podle makinacije dra Naumanna*. Tamtéž, s. 2.

¹²⁴ *Njemačka istupila iz Društva naroda i zbog židovskog pitanja. Židov* 1933, č. 42, s. 1.

¹²⁵ JTA. Tamtéž, s. 1.

Samuel Dickstein, člen amerického kongresu, žádá přísnou kontrolu jejich povolení pro vstup do země a případné poslání zpět do Německa. Zdůrazňuje také Goebbelsovu angažovanost v kampani, protože prý do této akce vložil několik milionů marek.¹²⁶

Deset největších profesních organizací v USA předložilo Odborové organizaci rezoluci, ve které požaduje plošný bojkot německého zboží. Přijetí usnesení bylo mírně zpožděno. Některé radikálnější profesní organizace požadovaly doplnění usnesení o bojkotu i o ty země, které na svém území utiskují vlastní profesní svazy.¹²⁷

V Německu došlo opět k rozšíření árijského paragrafu, které se nyní týká úředníků a svobodných akademických povolání. Zavádí se následující opatření: za čistého árijce nebude považován ten občan, jehož dva pradědové nebyli árijci. Pokud manžel a manželka jednoho z prarodičů nebyli árijci, pravnuk jím také nebude. Ovšem pokud neárijští praprarodiče nebyli v minulosti sezdáni, vnuk může být označen jako árijec.¹²⁸

Židov přináší novinky o „zusušlechťování“ árijské rasy. Dochází k veřejnému lynčování lidí, kteří se přátelí se Židy. Dítě, jehož rodič není árijcem, je označováno termínem „Judenbastard“ (židovský bastard). Zde je ukázka několika konkrétních případů, jak se s takovými osobami v Německu jedná:

„Elsa Manger se s pláčem svěřila jednomu editorovi Stürmeru, že setkání s židem Arnsteinem nebylo její chybou. Sledoval ji totiž všude a ona rozhodně nic se sprostými Židy nemá. Dostala následující radu: Pokud jí ten mizerný Žid bude znovu obtěžovat, ať přivolá na pomoc nejbližšího člověka SA. Ten se o něj postará a poučí ho, aby se už nikdy nepokoušel o německé blond'até dívky. Vypadá to, že onen Arnstein ze Zirndorfu touží poznat Dachau (koncentrační tábor).

---

¹²⁶ JTA. *Hitleristička aktivnost-Goebbels šalje svoje agitatore u Ameriku.* Židov 1933, č. 42, s. 1.

¹²⁷ JTA. *Svijet se brani-Amerikanske strukovne organizacije bojkotuju Njemačku.* Tamtéž, s. 1.

¹²⁸ JTA. *Iz „Třećeg carstva“-Arijski paragraf proširen.* Židov 1933, č. 43, s. 2.

Švadlena Greta Kuch (Nürnberg Ostendstrasse), které je 27 let a je svobodná, je bezprecedentním případem lehké ženy, která zapomíná na svou rasu. Dlouhá léta udržuje důvěrné vztahy s Židem Fritzem Regensteinerem. Tato židovská coura chce přesídlit do Žitavy. Vzkazujeme jí, že ani tam nebude moci zůstat dlouho. V Žitavě nenávidí židovský odpad stejně jako v Norimberku.

Kadeřnice Bertha Loos z Norimberku (Schopperhopstrasse 41) žije šest let s pocestným Židem Stumpfem, který je zaměstnán v židovské společnosti Diebach. Doufáme, že německé ženy už nedopustí, aby byly česány děvkou, která se tahá s Židem.

Strážníci Oehme a Grosshauer chytili Betty Habermann (Nürnberg Draisstraße 12) s Židem Abrahamem Rubensteinem (Eberhardstrasse 12). Rubenstein utekl a děvku Habermannovou předvedli na policii. On by měl být okamžitě zavřen do Dachau a ona do Aichachu (koncentrační tábory).¹²⁹

Kanadský Montreal žádá prostřednictvím vydaného usnesení vládu o zavedení zákazu přistěhovalectví ze zemí střední a východní Evropy. Předpokládá se, že jde o to, aby se zamezilo přílivu přistěhovalectví zejména Židů prchajících z Německa.¹³⁰

Československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk se postavil na stranu utiskovaných německých Židů. Rád by jim dle jeho vyjádření pomohl tak, jako se postavil za nespravedlivě obviněného Leopolda Hilsnera. Odsuzuje kolektivní pomluvy německých Židů.¹³¹

---

¹²⁹ JTA. Iz „Trecég carstva“-Čišćenje rase pornografijom. Židov 1933, č. 43, s. 2.

¹³⁰ JTA. Židovsko pitanje širom svijeta-I Kanada zatvara vrata Židovima. Tamtéž, s. 3.

¹³¹ JTA. Odbrana od hitlerovštine-Pretsjednik Masaryk za progonjene Židove. Tamtéž, s. 3.

V nedávné době byl vydán autobiografický román s názvem *Jedno mládí v Německu* od spisovatele Ernsta Tollera. Přináší obraz dějin lidstva v letech 1918-1932. Měl by si jí přečíst každý, kdo je alespoň trochu intelektuálně zaměřen, aby si doplnil své vědomosti o současných událostech.¹³²

Na veřejnosti se objevila paralelní problém k židovské otázce: problém Lužických Srbů, žijících na území Německa, což dosud nebylo reflektováno v žádném z periodik na území Jugoslávie. *Židov* přináší výňatek z bělehradských novin *Politika*, ve které se uvádí, jak se s Lužickými Srby v Německu zachází. Společnost národů na svém letošním shromáždění projednávala otázku ochrany a pomoci pro utiskované menšiny. Bylo jí také předáno společné memorandum Sdružení přátel Lužických Srbů z Paříže, Prahy, Bukurešti, Varšavy a Bělehradu, ve kterém poukazují na stav Lužických Srbů v Německu, kde jsou postupně zbavováni všech práv. Německé úřady proti nim zavádějí stále brutálnější metody, v současné době jde např. o zrušení srbských novin, zákaz Sokola a zatýkání národních šampionů. Lužičtí Srbové jsou i přes udržování povolených a nepolitických vztahů s kulturními středisky slovanských států označováni za zrádce.¹³³

V Rišon le-Cijonu¹³⁴ bude postaven nový pivovar, který svou produkcí pokryje potřebu v celé zemi a bude fungovat na principu židovské práce. Za tímto účelem byla založena akciová společnost, která se za fungování nově vznikajícího pivovaru zaručí. Ve Vídni to oznámil náměstek barona Rotschilda H. Shapiro.¹³⁵

---

¹³² Izdanje „Nolit“-Ernst Toller-Jedna mladost u Njemačkoj. *Židov* 1933, č. 43, s. 4.

¹³³ *Progoni Lužičkih Srba*. *Židov* 1933, č. 43, s. 5.

¹³⁴ Město ve státě Izrael. Dostupné z: <https://www.google.com/maps>.

¹³⁵ JTA. *U Rišon le Cionu gradi se nova pivovara*. Tamtéž, s. 5.

3.4.2 Listopad 1933

V noci z 6. na 7. listopadu zemřel ve svých 66 letech v pařížském bytě na srdeční infarkt Leo Motzkin. Bylo mu 66 let. Motzkinovi, zástupci demokratického sionismu, jsou připisovány zásluhy i pro blaho nežidovské veřejnosti. Po Nachumu Sokolovi převzal předsednické křeslo sionistických kongresů. Díky své oddanosti a pílì se mu podařilo získat sympatie a důvěru odborné veřejnosti.¹³⁶

Krátké zprávy z Německa:

- Deficit státní pošty narostl v důsledku zavírání židovských podniků na půl miliardy.
- Židovští studenti obdrželi na berlínské univerzitě žluté indexy a stejnobarevná razítka.¹³⁷

Židov přináší ve svém vydání ze dne 10. listopadu důležitý článek k tématu bojkotu Německa:

„5. listopadu se ve Velké Británii konala konference k zavedení protihitlerovského bojkotu. Dorazilo přibližně 500 delegátů zastupujících 150 000 Židů v Anglii. Vystoupili: Philip Guedalla, dr. Moses Gaster, Sir Robert Mond a další. Všichni zúčastnění zdůraznili, že je bojkot německých produktů aktem sebeobrany a protestu. Bojkot není namířen proti Německu a německému lidu jako takovému, ale proti režimu, který utlačuje a ponižuje židovstvo a vytváří mezi Židy obrovské neštěstí a utrpení. Židovstvo nesmí materiálně podporovat své nejkrvavější protivníky. Dokud jsou Židé v Německu zbaveni občanských práv, není třeba kupovat německé zboží.

---

¹³⁶ Leo Motzkin. Židov 1933, č. 45, s. 1.

¹³⁷ JTA. Iz smeđe Njemačke. Tamtéž, s. 2.

*Jednohlasně přijaté usnesení vyzývá Židy britského impéria, aby nepodporovali hitlerovský režim nákupem německého zboží, sledováním německých filmů, navštěvováním Německa, jízdou na německých lodích a distribucí novin, knih a časopisů hitlerovského Německa.*¹³⁸

Bojkot Němců vyhlásili také Singalesové, obyvatelé Cejlonu. Národní rada předložila vládě návrh, aby byl zaveden zákaz dovážení německého zboží do země.¹³⁹

K hnutí protiněmeckého bojkotu se přidávají také Židé z Ameriky. Podle nich existuje pouze jedna odpověď na podněcování proti všem Židům na světě, a to bojkot produktů hitlerovského Německa. Tento akt je považován za projev protestu proti rasistickému barbarství.¹⁴⁰

Českoslovenští Židé stejně jako jejich souvěrci ze Záhřebu odmítají navštěvovat kina, která budou promítat filmy německé produkce. Pozastavují se nad tím, že místní kinematografy přijímají díla producentů, kteří vyhazují židovské umělce a režiséry, a přivádějí je tím na mizinu.¹⁴¹

3.4.3 Prosinec 1933

V městě Jassy proběhla bitva mezi příslušníky Železné gardy a spojenými silami armády a policie. Železná garda naplánovala teroristický útok v místním studentském domě. Policie ho proto neprostopně obklíčila. Příznivci gardy na ně mezitím zaútočili z domu i zvenčí. Část útočníků se přesunula do židovské čtvrti, kde rabovala a demolovala domy. Vláda je tímto činem značně rozhořčena.

---

¹³⁸ JTA. *Svijet prema hitlerovštini-Protuhitlerovački bojkot u Velikoj Britaniji*. Židov 1933, č. 45, s. 2.

¹³⁹ JTA. *Singalezi protiv Hitlerovaca*. Tamtéž, s. 2.

¹⁴⁰ JTA. *Židovi u Engleskoj i Americi neće da kupuju u Njemačkoj*. Židov 1933, č. 46, s. 5.

¹⁴¹ JTA. *Njemački filmovi u Č.S.R. kao u Zagrebu*. Tamtéž, s. 5.

Očekávají se přísná opatření k likvidaci terorismu. Celkem bylo zatčeno 115 příslušníků gardy, dva byli zastřeleni. Při útocích zemřel také jeden Žid.¹⁴²

V Německu byla zabavena veškerá bankovní depozita manželů Alberta a Elsy Einsteinových ve prospěch pruského státu. Prof. Einstein bude podle dostupných informací žádat náhradu škody prostřednictvím mezinárodního soudu v Haagu. Ohrazuje se proti obvinění z velezrady. Domnívá se, že jedinou motivací je jeho příslušnost k židovské komunitě.¹⁴³

Krátké zprávy z Německa:

- Zástupci německých křesťanů žádají, aby byla z kostelů odstraněna Bible, protože je podle nich třeba hledat svatá místa v Německu, nikoliv v Palestině.
- Německý chirurg A. W. Meyer spáchal spolu se svou manželkou sebevraždu. Zatajil totiž skutečnost, že byl jeho dědeček Židem.
- Jedno malé německé dítě nazvalo svého židovského kamaráda „židovským prasetem“. Po pokárání svou matkou ji vyhrožoval nahlášením.
- Ve školách dochází k různým interpretacím rasové nauky. V jedné z nich předvedla učitelka před tabulí malou židovskou žákyni a dala ostatním dětem za úkol, aby na ní našli neárijské rysy.¹⁴⁴

Kongres Ligy za boj proti antisemitismu rozhodl s konečnou platností o německém bojkotu. Prezidentem Ligy byl vybrán Francouz Bernard Lecache.¹⁴⁵

---

¹⁴² *Antisemit. Teror u Rumunjskoj. Židov* 1933, č. 48, s. 3.

¹⁴³ JTA. *Zapljenjen čitav imetak Einsteinov. Židov* 1933, č. 49, s. 2.

¹⁴⁴ JTA. *Iz smeđe Njemačke. Židov* 1933, č. 49, s. 2.

¹⁴⁵ JTA. *Kongres protiv antisemitizma. Tamtéž*, s. 4.

Eliezer Zamenhof, tvůrce esperanta, uvádí, že v Německu dochází ke zneužívání tohoto jazyku. Podle něj by měl sloužit k šíření tolerance, ne pro antisemitskou propagandu.¹⁴⁶

17. prosince slaví Království Jugoslávie narozeniny Jeho Veličenstva Krále Alexandra. Chorvati, Srbové a Slovinci, hledí do budoucnosti. Uvědomují si, že budou společně čelit nepokojům. V minulosti bránili Evropu před Osmanskou říší a ani dnes jim vývoj událostí nepřináší potřebný klid pro budování své dosud ještě poměrně mladé země. V králi vidí národního vůdce, který je provede bouřemi. Jsou spojeni stejným osudem a vírou ve velkou budoucnost. Mají respekt Židů z celého světa, protože podle nich Jugoslávci vládou duchovní otevřeností a moudrostí. Z úcty ke královskému rodu *Karađorđevićů* Židé před několika lety vysadili na svazích Ginegaru¹⁴⁷ les Krále Petra Osvoboditele.¹⁴⁸

V Anglii si Rada za účelem provádění bojkotu hitlerovského Německa zvolila nového předsedu. Stal se jím Sir Robert Mond. Uvádí, že k ústupu hitlerovského antisemitismu může dojít pouze tehdy, pokud se na něj vyvine finanční nátlak.¹⁴⁹

Německo postupně přichází o kdysi velkou slávu „země vědy“. Kapacity z různých vědních oborů opouštějí zemi a německé univerzity ztrácí atraktivitu pro zahraniční studenty.¹⁵⁰

Noviny *Stürmer* žádají aplikaci zákona o sterilizaci podřadných elementů. Tak by se prý mohla Říše zbavit Židů za přibližně 50-60 let.¹⁵¹

---

¹⁴⁶ JTA. *Hitlerovci zloupotřebujavjaju esperanto*. Židov 1933, č. 49, s. 6.

¹⁴⁷ Zemědělsko-průmyslová vesnice v Izraeli. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ginegar>.

¹⁴⁸ *Rođendan Njegova Veličanstva Kralja Aleksandra*. Židov 1933, č. 50, s. 1.

¹⁴⁹ JTA. *Ekonomska borba protiv hitlerovštine*. Židov 1933, č. 50, s. 8.

¹⁵⁰ JTA. *Inozemci ne idu u Njemačku na nauke*. Tamtéž, s. 8.

¹⁵¹ JTA. *Dvije Njemačke*. Židov 1933, č. 51, s. 3.

I katolíci útočí na hitlerovce. Vatikánský zpravodaj *L'Osservatore Romano* uvádí, že podle něj říšská rasová nauka přešla do útoku proti náboženství. Někteří lidé prý nectí Ježíše proto, že jeho matka byla Židovkou, a chtěli by změnit jeho původ na árijce z Galileje. Zpravodaj uvádí, že je to zcela nemožné, protože byl Ježíš potomkem židovského krále Davida.¹⁵²

Soukromá palestinská společnost učinila dohodu mezi Německem a Palestinou o převodu židovského majetku. Říšský tisk žádá palestinské sionisty, aby i nadále kupovali jejich zboží.¹⁵³

---

¹⁵² *Glasovi protiv hitlerovštine-Katolička crkva protiv hitlerovštine-Vatikan protiv rasizma. Židov* 1933, č. 52, s. 1.

¹⁵³ JTA. *Njemačka želi da izvozi u Palestinu. Tamtéž, s. 3.*

4. Závěr

Židé prošli v průběhu dějin dlouhým a složitým vývojem. V dobách biblických museli od svého prvopočátku neustále hájit území, na kterých se snažili si vybudovat zázemí a odkaz, který by mohli předat dalším generacím.

Po protiřímském povstání r. 66 a následném povstání Bar Kochby v letech 132-135 byli po následujících 2000 let bez vlasti. Budovali centra vzdělanosti. Sepsali si vlastní právní normy, které byly základem fungování jejich společnosti (Mišna, Talmud). V průběhu 11.-13. století se stali jedním z terčů křižáckých výprav, v 16. byli okolnostmi v tehdejší společnosti donuceni žít v prvních organizovaných ghettech. V 18. a 19. století mohli konečně užívat rovných práv ve společnosti, budovali vlastní školy, zlepšovaly se vztahy s lidmi jiného vyznání. Do 20. století se mnoho Židů významně uvedlo na poli vědy a kultury. Učili se jazyky národů, ve kterých žili, a zapojovali se do společenského života.

Od počátku 20. století, speciálně pak s nástupem Adolfa Hitlera k moci, byli Židé neustále vystavováni antisemitským tlakům a perzekucím. V Jugoslávii byla situace příznivější než v jiných zemích, i to se však v průběhu let meziválečných měnilo. Přes všechny historické tlaky, nucené vysídlování, pogromy a napadání se nenechali zlomit. Díky tomu dnes můžeme z různých zdrojů skládat další střípky do mozaiky o jejich životech, kultuře, víře a odolnosti.

Summary

Jews have undergone a long and complicated development throughout the history. In the Biblical era, they had to continually defend the territories from which they first sought to build the hinterland and legacy they could pass on to generations to come.

After the anti-Roman rebellion in 66 and the subsequent rebellion of Bar Kochba between 132-135, Jews were for the following 2000 years without homeland. They built centers of education. They wrote their own legal norms, which were the basis of the functioning of their society (Mishnah, Talmud). During the 11.-13th centuries they've been the target for crusaders, in the 16th century were forced to live in the first organized ghettos by circumstances in the society of that time. In the 18th and 19th centuries, they could finally enjoy equal rights in society, build their own schools, improve relationships with people of other faiths. Until the 20th century, many Jews have made significant contributions to science and culture. They learned the languages of the nations in which they lived and became involved in social life.

Since the beginning of the 20th century, especially when Adolf Hitler came to power, he was constantly exposed to anti-semitic pressures and persecutions. In Yugoslavia the situation was more favorable than in other countries, but this has changed over the interwar years. In spite of all the historical pressures, forced displacement, pogroms and assaults, they were not broken. Thanks to this, we can now assemble other pieces into a mosaic about their lives, culture, faith and endurance from various sources.

5. Seznam literatury

Literatura

1. BARNAVI, Eli, ed. *Atlas univerzálních dějin židovského národa: od časů biblických praotců do současnosti*. Ilustroval Michel OPATOWSKI, přeložil Dušan ZBAVITEL. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-7187-013-7.
2. FRIEDLÄNDER, Saul. *Nacistické Německo a Židé, 1933-1945*. Přeložil Petruška ŠUSTROVÁ. Ostrava: Pant, 2017. Moderní dějiny (Občanské sdružení Pant). ISBN 978-80-906778-1-4.
3. GILBERT, Martin. *Židé ve 20. století: (ze všech končin světa)*. Přeložil Ivan BROŽ. Praha: Baset, 2003. ISBN 80-86410-32-3.
4. JOHNSON, Paul. *Dějiny židovského národa*. Přeložila Věra LAMPEROVÁ, přeložil Jan LAMPER. Praha: Rozmluvy, 1995. ISBN 80-85336-31-6.
5. MARTINCOVÁ, Šárka, ed. *Židé v novodobých dějinách: soubor přednášek na FF UK*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-412-8.
6. MÜLLER, Helmut M., Hanna VOLLRATH a Karl-Friedrich KRIEGER. *Dějiny Německa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. Dějiny států. ISBN 80-7106-125-5.
7. NEWMAN, Ja'akov, Gavri'el SIVAN, Bedřich NOSEK, Leo PAVLÁT a Daniel ZISS. *Judaismus od A do Z: slovník pojmů a termínů*. Přeložil Dušan ZBAVITEL, přeložil Markéta ZBAVITELOVÁ. Praha: Sefer, 1992. Judaika. ISBN 80-900895-3-4.
8. RYCHLÍK, Jan a Milan PERENČEVIĆ. *Dějiny Chorvatska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-885-3.
9. SADEK, Vladimír, ed. *Židé-dějiny a kultura*. V Praze: Židovské muzeum, 1997. ISBN 80-85608-17-0.

10. STROBACH, Vít. *Židé: národ, rasa, třída: sociální hnutí a "židovská otázka" v českých zemích 1861-1921*. Praha: NLN, s.r.o., Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 978-80-7422-377-8.
11. SPIEGEL, Paul. *Kdo jsou Židé?* Brno: Společnost pro odbornou literaturu-Barrister&Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-07-7.
12. ŠESTÁK, Miroslav et al. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny států.
13. ŠKERLOVÁ, Jana. *Věrnost za věrnost? Československo-jugoslávské politické vztahy v letech 1929-1934: přání, rozpory, realita*. Vydání první. Praha: Historický ústav, 2016. Práce Historického ústavu AV ČR = Opera Instituti historici Pragae. Řada A, Monographia; svazek 76.
14. TEJCHMAN, Miroslav. *Balkán ve 20. století*. Vydání první. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 437 stran.

Novinové zdroje, tištěné periodikum

Týdeník Židov, ročník 1933, místo uložení: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (Hrvatska), Čitaonica periodike.

Internetové zdroje

<https://centralverein.net>

https://cs.unionpedia.org/i/Chajim_Arlozorov

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Ginegar>

https://cs.wikipedia.org/wiki/Chajim_Weizmann

<https://embassies.gov.il/Praha/AboutIsrael/history/Pages/History-Foreign-Domination.aspx>

<https://www.encyclopedia.com/religion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/rawnitzki-yehoshua-hana>

<https://www.google.com/maps>

<https://www.info.cz/magazin/5-osudovych-hitlerovych-zen-tri-z-nich-spachaly-sebevrazdu-4907.html>

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/nachum-gutman>

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/nahum-sokolow>

<https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/identifikacni-doklady-imigrantu-za-prvni-republiky>

<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/ogpu.php>

http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=111&new=2209

http://www.zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=111&new=2342